

Kryptologia Bankowa

Spis Treści

1. Grupowe struktury dwuliniowe.....	3
1.1 Grupowe struktury dwuliniowe.....	3
1.2 System “szyfrowanie ze wskazówką” (odpowiada kryptosystemowi ElGamala).....	4
1.3 Podpis cyfrowy w strukturze dwuliniowej.....	4
1.4 System szyfrowania oparty na identyfikacji.....	5
1.4.1 Podpis Schnorra w strukturze dwuliniowej.....	5
1.4.2 Schemat szyfrowania opartego na identyfikacji.....	5
2. Problemy obliczeniowe w strukturze dwuliniowej.....	7
2.1 Problem jednokierunkowości.....	8
3. Iloczyn WEILA.....	10
3.1 Dywizory funkcji liniowych.....	10
4. Testy Pierwszości.....	14
4.1 Liczby pseudopierwsze Eulera	17
4.2 Algorytm Lehmana	19
4.3 Test pierwszości AKS	21
5. Przekształcenia aproksymacyjne (przybliżające).....	26
6. Systemy kryptograficzne wykorzystujące krzywe eliptyczne i hipotezy o liczbach pierwszych..	28
6.1 Kryptosystemy eliptyczne:.....	28
6.2 Kodowanie wiadomości na punktach krzywej.....	29
6.3 Logarytm dyskretny na krzywej	30
6.4 Działanie Weila.....	33
7. Relacje rozkładu.....	41
8. Schematy płatności internetowych i model pieniądza cyfrowego	44
9. Mikropłatności. System Bankowości Internetowej PLANET	49

1. Grupowe struktury dwuliniowe

1.1 Grupowe struktury dwuliniowe

G_1, G_2 - grupy skończone cykliczne o rzędzie będącym zadany liczbą pierwszą

Działanie dwuliniowe (iloczyn)

$e: G_1 \times G_2 \rightarrow G_2$ spełniający warunki: $G_1 = (G_1, +)$ $G_2 = (G_2, *)$

- 1) dwuliniowość $e(aP, bP) = e(P, Q)^{ab}$ $a, b \in \mathbb{Z}$ $P, Q \in G_1$
- 2) nietrywialność (nie zdegenerowalność) to oznacza, że $e(G_1 \times G_1) \neq (1_{G_2})$, gdzie 1 oznacza element neutralny grupy multiplikatywnej.
- 3) obliczalność

$\forall P, Q \in G_1$ istnieje efektywny obliczeniowo algorytm pozwalający obliczyć $e(P, Q)$

Wniosek 1

Jeśli P jest generatorem G_1 to element $e(P, P)$ jest generatorem G_2

Dowód

Każdy element G_1 jest postaci aP . Zatem niech Q, R takie punkty G_2 , że $e(Q, R) \neq (1_{G_2})$, $e(P, P)^{ab} \neq (1_{G_2}) \Rightarrow e(P, P) \neq (1_{G_2})$. Zatem $e(P, P)$ - generuje nietrywialną podgrupę w G_2 rzędu dzielącego liczbę pierwszą P . Zatem jest całą grupą G_2 .

Trójkę (G_1, G_2, e) nazywamy strukturą z działaniem dwuliniowym

Protokół Difiego-Helmana

$P, Q \in G_1$ punkty znane publicznie

A		B
aP - publ.		bP - publ.

aQ – prywatne
a,b – losowe

Każda strona oblicza wspólny klucz wymiany obliczając

$$e(bP, aQ) = e(aP, bQ)$$

$$e(P, Q)^{ba} = e(P, Q)^{ab} = k_{AB} \quad \text{- klucz wymiany}$$

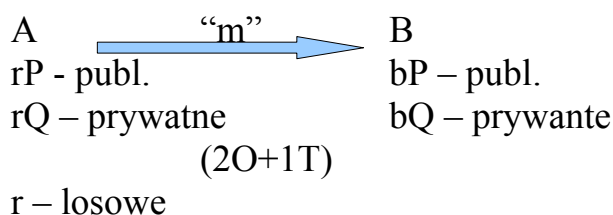
Analiza złożoności protokołu

Niech T – operacja transmisji, O – operacja obliczeniowa

Złożoność protokołu D-H dla struktury dwuliniowej wynosi $2T + 60$

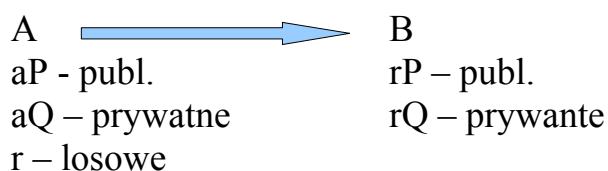
Teraz możemy wykorzystać klucz $k_{AB} = e(P, Q)^{a, b}$ do szyfrowania i deszyfrowania wiadomości “m” co daje łącznie 3T+8O operacji

1.2 System “szyfrowanie ze wskazówką” (odpowiada kryptosystemowi ElGamala)

1. $[e(bP, rQ) \cdot m, rP]$ – otrzymuje dzieląc pierwszą współrzędną przekazu przez $e(rP, bQ)$ - koszt $4O+1T+2O$
 B – oblicza $e(rP, bQ)$
 Łączny koszt to $8O+2T$

1.3 Podpis cyfrowy w strukturze dwuliniowej

Podpis $\sigma_{a,r}(m) = [(mr+a), rP]$
 $[m, \sigma_{a,r}(m)] \rightarrow B$

Weryfikacja

Strona B sprawdza czy : $e((mr+a)Q, P) = e(mQ, rP) \cdot e(Q, aP)$

Poprawność wynika z własności iloczynu

Uzasadnienie

Iloczyn ma własność $e(P+Q, R) = e(P, R)e(Q, R)$ bo
 $e(mrQ, P) \cdot e(aQ, P) = e(Q, P)^{mr} \cdot e(Q, P)^a = e(mQ, rP) \cdot e(Q, aP)$ ckd

1.4 System szyfrowania oparty na identyfikacji

1.4.1 Podpis Schnorra w strukturze dwuliniowej

A $\xrightarrow{\text{"m"}}$ B
 składa podpis weryfikuje podpis

Podpisywanie wiadomości "m" (wybieramy losowe r i obliczamy)
 $\sigma_{r,a}(m) = [r + ah, rP]$ gdzie $h = h(m, mP)$ jest publicznie znaną funkcją haszującą.

Weryfikacja polega na sprawdzeniu czy zachodzi równość:

$$(*) \quad e((r+ah)Q, P) = e(Q, rP)e(Q, aP)^h$$

Poprawność: jeśli podpis przebiega prawidłowo to weryfikacja powiedzie się.

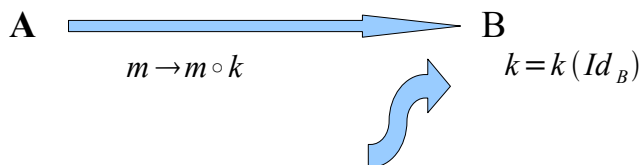
Sprawdzamy (*)

Na mocy własności dzielenia (dwuliniowości) mamy:

$$\text{lewa} = \langle (r+ah)Q, P \rangle = \langle rQ, P \rangle \langle ahQ, P \rangle = \langle a, rP \rangle \langle Q, P \rangle^{ah} = \langle Q, rP \rangle \langle Q, aP \rangle^h = \text{prawa}$$

Bezpieczeństwo podpisu $\sigma_{r,a}(m)$ sprowadza się odpowiednio do trudności obliczenia wartości a lub r , mając dane punkty aP lub rP na krzywej eliptycznej – jest to problem logarytmu dyskretnego w grupie punktów wymiernych na krzywej eliptycznej $E(K)$, gdzie K – ciało skończone.

1.4.2 Schemat szyfrowania opartego na identyfikacji:

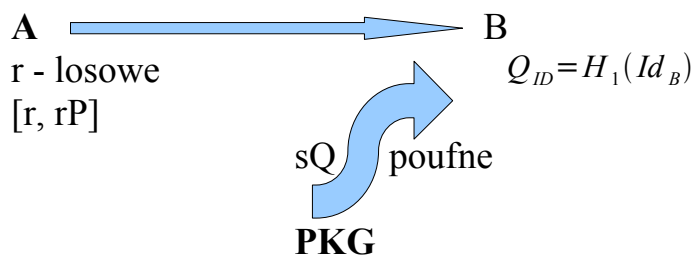
PKG (private key generator)

dostarcza klucz deszyfrujący $m \circ k$

E – publicznie znana krzywa

P, Q – zadane punkty na E

H_1, H_2 – publicznie znane funkcje haszujące

sQ – klucz deszyfrujący dla B

sD – klucz publiczny dla B

s – master key

Szyfrogram wiadomości “ m ” generowany przez A jest parą:

$c = [rP, m \oplus H_2(g_{ID}^r)]$ gdzie $g_{ID} = \langle Q_{ID}, sP \rangle$; $\oplus$ - dodawanie mod 2

$c = [X, Y]$

Odbiorca używający kluczy sQ oraz $c = [X, Y]$, najpierw oblicza $H_2(g_{ID}^r)$ potem dodaje $H_2(t)Y = m \oplus H_2 \oplus H_2 = m$.

Wystarczy pokazać, że R może obliczyć g_{ID} , mianowicie

$g_{ID}^r = \langle Q_{ID}, sP \rangle^r = \langle sQ_{ID}, rP \rangle$ co kończy wnioskowanie.

2. Problemy obliczeniowe w strukturze dwuliniowej

Struktura (grupowa) dwuliniowa (G_1, G_2, e) , $e: G_1 \times G_1 \rightarrow G_2$,
 $\text{ord } G_1 = \text{ord } G_2 = q$ q – liczba pierwsza.

Problemy:

- 1) Problem logarytmu dyskretnego DLG (ang. Discrete Logarithm Problem)
- 2) Problem obliczeniowy Diffie-Hellmana CDH (ang. Computational Diffie-Hellman Problem)
- 3) Problem decyzyjny Diffie-Hellmana DDH (ang. Decisional Diffie-Hellman Problem)

Założenia

- 1) Problem DDL w G_2 jest trudny
- 2) Problem CDH w G_1 jest trudny

Problemy CDH w G_1 :

Dane $[P, aP, bP]$, obliczyć $Q = abP$

Problemy CDH w G_2 :

Dane $[g, g^a, g^b]$, obliczyć g^{ab}

Problem DDH w G_2 :

Czy czwórka $[g, g^a, g^b, g^c]$ jest czwórką Diffiego – Hellmana
 tzn. taką, że $g^c = g^{ab}$

Problem DDH w G_1 :

Czy czwórka $[P, aP, bP, cP]$ jest czwórką Diffiego – Hellmana
 tzn. taką, że $abP = cP$

Twierdzenie

Redukcja MOV (Menezes, Okamoto, Vanstone)

Niech (G_1, G_2, e) - struktura dwuliniowa. Wtedy problem DLG w G_1 nie
 jest trudniejszy niż problem DLG w G_2

Dowód

Niech $P, Q \in G_1$. Szukamy $a: aP = Q$.

Niech $g = e(P, P)$, $h = e(P, Q)$. P, a – generatory G_2 . Pokażemy, że
 rozwiązując problem DLG w G_2 , rozwiązujemy DLG w G_1 .

Dane :

$$g, h \in G_2$$

Znajdź :

$$\alpha : g^\alpha = h$$

Niech α będzie rozwiązaniem tego problemu w G_2 tzn. $g^\alpha = h$.

Zauważmy, że $a = \alpha$ jest rozwiązaniem problemu DLG w G_1 , bo jeśli

$$Q = \alpha P \text{ to } h = e(P, \alpha P) = e(P, P)^\alpha = g^\alpha, \text{ cnd.}$$

2.1 Problem jednokierunkowości

Twierdzenie 2

Odwzorowania $\psi_Q : G_1 \rightarrow G_2$ zadane wzorem:

$\psi_Q(P) = e(P, Q)$ jest homomorfizmem jednokierunkowym o ile problem DDH w G_2 jest trudny.

Dowód

Założmy, że “odwróciliśmy” $\psi_Q(P)$ tzn. Mając dany iloczyn $e(P, Q)$ możemy wyznaczyć P . Pokażemy, że wtedy DDH w G_2 jest łatwy.

Zauważmy, że DDH w G_1 jest łatwy bo dla stwierdzenia czy czwórka

$[P, aP, bP, cP]$ jest właściwą czwórką D-H wystarczy sprawdzić czy

$$e(P, cP) = e(aP, bP) = e(P, P)^c = e(P, P)^{ab}.$$

Niech (g, g^a, g^b, g^c) będzie dane. Mamy stwierdzić czy jest to czwórka D-H w G_2 wiadomo, że jeśli g -generator G_1 to $e(P, bP) = g^c = e(P, cP)$.

Korzystając z założenia można obliczyć aP, bP, cP . Jeśli $[P, aP, bP, cP]$

jest czwórką D-H w G_1 to stwierdzić można, że $[g, g^a, g^b, g^c]$ jest właściwą czwórką D-H w G_2 .

A zatem rozwiązanie problemu DDH w G_2 jest niemożliwe bo założyliśmy, że jest on trudny. A zatem ψ jest jednokierunkowe c.k.d.

Problem BDH (dwuliniowy Diffie-Hellman)

Niech P – generator w G_1 rzędu q

Dane: $[P, aP, bP, cP]$ gdzie $a, b, c \in \mathbb{Z}_q$

Obliczyć: $e(P, P)^{abc}$

Algorytm A ma przewagę ε w rozwiązaniu problemu BDH jeśli

$\Pr[A(P, aP, bP, cP) = e(P, P)^{abc}] \geq \varepsilon$ gdzie prawdopodobieństwo jest wyznaczane po “losowych” wyborach $a, b, c \in \mathbb{Z}_q$ i losowych bitach algorytmu A .

Generatorem parametrów (IG) dla struktury (G_1, G_2, e) nazywamy algorytm zrandomizowany spełniający warunki:

1. Na wyjściu dane $k \in N$
2. (IG) działa w czasie $O(k^c)$
3. (IG) daje na wyjściu strukturę (G_1, G_2, e) taką, że $|G_i| = q$ dla $i = 1, 2$. oznacza że generator parametrów ma na wyjściu parametr bezpieczeństwa złożony z k jedynek. $IG(1^k)$

Definicja

(IG) spełnia założenia BDH jeśli dowolny zrandomizowany i działający w czasie wielomianowym (od k) algorytm A rozwiązuje problem BDH z przewagą co najwyżej $1/f(k)$ dla dowolnego wielomianu f .

3. Iloczyn WEILA

Definicja 1

Niech $E = E/\bar{K}$ ($\bar{K}$ – algebraicznie domknięte ciało)

Wtedy $E[n] = \{P \in E : nP = \theta\}$ nazywamy grupą punktów n -torsyjnych na krzywej $E/\bar{K}$ (θ punkt neutralny w grupie).

Dalej zakładamy, że $e : E[n] \times E[n] \rightarrow (\bar{K})^*$

Definicja 2

Iloczynem Weila nazywamy działanie dwuliniowe trywialne na przekątnej tzn. spełniające warunek : $e(P, P) = 1$ dla dowolnego $P \in E(n)$.

Twierdzenie 1

Niech $e : H \times H \rightarrow G$ będzie nietrywialnym działaniem dwuliniowym takim, że $e(P, P) = 1$ dla dowolnego $P \in H$ oraz niech $\phi : H \times H \rightarrow G$ – homomorfizm taki, że grupa $\langle P, \phi(P) \rangle$ generowana przez P i $\phi(P)$ jest równa H . Wtedy odwzorowanie $\hat{e} : H \times H \rightarrow G$ określone następująco: $\hat{e}(P, Q) = e(P, \phi(Q))$ jest działaniem dwuliniowym nietrywialnym na przekątnej.

Dowód

Niech $Q \in H$ takie, że $(P, Q) \neq 1$. Ponieważ $\langle P, \phi(P) \rangle = H$ to

$Q = aP + b\phi(P)$. Zatem $1 \neq e(P, Q) = e(P, aP + b\phi(P)) = e(P, P)^a e(P, \phi(P))^b = e(P, \phi(P))^b$ c.k.d.

Przypomnienie

Niech $E/K \simeq \text{Div}^0(E)/\text{Prin}(E)$. Zatem, każdy punkt P na krzywej E będziemy identyfikować z dywizorem $(P) > (Q)$ stopnia 0 z dokładnością do dywizorów głównych. Co więcej $A = \sum a_p(P)$ jest dywizorem głównym, wtedy i tylko wtedy gdy :

$$\begin{cases} \sum a_p = 0 \text{ oraz} \\ \sum a_p P = \theta \end{cases}$$

w sensie struktury grupowej na E . Dywizor główny nazywamy często - dywizorem funkcji i oznaczamy $(f) = \sum \text{ord}_P f(P)$

3.1 Dywizory funkcji liniowych

Niech $l: ax + by + c = 0$ i niech P, Q, R będą punktami przecięcia krzywej E z

prostą l , wtedy $\text{Div}(l) = (P) + (Q) + (\overline{P+Q}) - 3(\theta)$

Jeśli $b=0$ to $l: x+c=0$ wtedy dywizor $\text{Div}(l^*) = (P) + (\bar{P}) - 2(\theta)$

Definicja

Jeśli f jest funkcja na krzywej E oraz $A = \sum a_p(P)$ jest dywizorem to

$$f(A) = \prod_{P \in A} f(P)^{a_p}$$

Przykład:

$$f(x, y) = x - x_R$$

$$A = (P) - (Q)$$

$$f(A) = (x_P - x_R)^1 \cdot (x_Q - x_R)^{-1} = \frac{x_P - x_R}{x_Q - x_R}$$

$$f((P) - (Q)) = f(P) \cdot f(Q)^{-1} = \frac{f(P)}{f(Q)}$$

Definicja

Iloczynem Weila $e: E[n] \times E[n] \rightarrow (\bar{K})^*$ nazywamy przekształcenie zadane wzorem:

$$e_n(P, Q) = \frac{f_p^n(A_Q)}{f_Q^n(A_Q)}, \text{ gdzie } (f_p^n) \sim n(P) - n(\theta) \quad A_Q \sim (Q) - (\theta) \\ (f_Q^n) \sim n(Q) - n(\theta) \quad A_P \sim (P) - (\theta)$$

Wnioski

Wartość $e_n(P, Q)$ nie zależy od wyboru reprezentantów klas dywizorów modulo dywizory główne.

Dowód

Niech $\tilde{A}_P$ będzie dywizorem równoważnym A_P tzn. $\tilde{A}_P = A_P + (g)$

g – funkcja wymierna na krzywej E oraz $\tilde{f}_P^n = f_P^n \cdot g^n$ bo

$$\text{div}(f_P^n \cdot g^n) = \text{div} f_P^n + n(\text{div})g \quad \text{oraz} \quad \tilde{A}_P \sim (P) - (\theta) + (g) \quad (\text{bo}$$

$$(\tilde{f}_P^n) \sim n \tilde{A}_P \sim n[(P) - (\theta) + (g)] = n(P) - n(\theta) + n(g) = (f_P^n) + (g^n) \quad).$$

Zatem mamy :

$$e_n(P, Q) = \frac{f_P^n(\tilde{A}_Q)}{f_Q^n(\tilde{A}_P)} = \frac{f_P(A_Q)g(A_Q)^n}{f_Q(A_P)f_Q(g)} = \frac{f_P(A_Q)}{f_Q(A_P)} \cdot \frac{g^n(A_Q)}{f_Q(g)} = \frac{f_P(A_Q)}{f_Q(A_P)} \cdot \frac{g(f_Q^n)}{f_Q(g)} = \frac{f_P(A_Q)}{f_Q(A_P)}$$

ostatnia równość zachodzi na mocy wzoru wzajemności $f((g)) = g((f))$

Lemat

Istnieje efektywny algorytm D , który dla danych wejściowych

$f_b(A_Q), f_c(A_Q)$ oraz $bP, cP, (b+c)P$ ($b, c \in N$) oblicza wartość $f_{b+c}(A_Q)$ gdzie f_a $a \in \{b, c, b+c\}$ jest funkcją wymierną której dywizor jest równoważny dywizorowi.

$$A_Q = a(P + R_1) - a(R_1) - (aP) + (\Theta)$$

Dowód

Zdefiniujemy dwie funkcje liniowe g_1, g_2 na krzywej E

$$g_1 : (g_1) = (bP) + (cP) + ((b+c)P) - 3(\Theta)$$

$$g_2 : (g_2) = ((b+c)P + (b+c)P) - 2(\Theta)$$

Zatem g_1 jest prostą przechodzącą przez punkty bP, cP . Jeżeli $b=c$ to

g_1 jest styczną do krzywej E w punkcie bP . Niech $g_1(x, y) = a_1 x + b_1 y + c_1$.

Dalej g_2 jest prostą pionową przechodzącą przez punkt $(b+c)P$.

Niech $g_2(x, y) = x + c_2$.

Zdefinicji mamy, że

$$A_b = b(P + R_1) - b(R_1) - (bP) + (\Theta)$$

$$A_c = c(P + R_1) - c(R_1) - (cP) + (\Theta)$$

$$A_{c+b} = (b+c)(P + R_1) - (b+c)(R_1) - [(b+c)(P + R_1)] + (\Theta)$$

Zatem otrzymujemy, że $A_{c+b} = A_b + A_c + g_1 - g_2$ skąd

$$f_{b+c}(A_Q) = f_b(A_Q) + f_c(A_Q) + g_1 - g_2$$

Wniosek

Jeśli P jest punktem n -torsyjnym, to dywizory funkcji f_n i f_P^n są równoważne.

Dowód

$(f_P^n) \sim n A_P \sim n(P) - n(\Theta)$. Z definicji A_n wiemy, że (f_n) jest dywizorem równoważnym $A_n \sim n(P + R_1) - n(R_1) - (nP) + \Theta$, który jest równoważny dywizorowi $n(P) - n(\Theta)$.

Wniosek 2

Dla rekurencyjnego obliczenia f_{b+c} rozpoczniemy do obliczenia f_1 takiego, że $(f_1) = (P + R_1) - (R_1) - (P) + \Theta$; taka funkcja jest ilorazem funkcji

$g_2'(x, y) / g_1'(x, y)$ gdzie $g_2'(x, y)$ jest prostą pionową przechodzącą przez $(P + R_1)$ natomiast $g_1'(x, y)$ jest prostą przechodzącą przez punkty P i R_1 .

Wniosek 3

Obliczanie iloczynu Weil'a $e_n(P, Q)$ wykonuje się w czasie $O(\log^c n)$ gdzie c jest pewną stałą dodatnią.

4. Testy Pierwszosci

1) Szybkość

- wielomianiowe, czas działania $\Theta(g|n|)$ g-pewny wielomian
- podwykładnicze (Adleman, Rumely, Pomerance) czas działania

$$\Theta\left(\exp\frac{|n|}{f|n|}\right)$$

- wykładnicze (Eratostenes), czas działania $\Theta(n^{\frac{1}{2}+\epsilon})$

Aspekt praktyczny

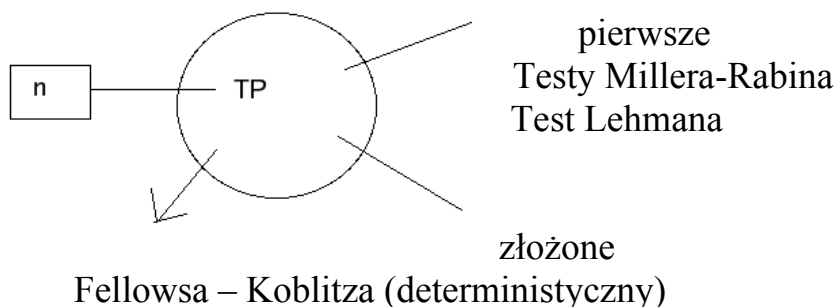
Nieefektywność stałej w oznaczeniu $\Theta(\cdot)$ może powodować, że test podwykładniczy jest w praktyce bardziej wydajny niż wielomianowy (np. testy AKS, APR)

2) Ogólność

- testy specyficzne, działają efektywnie dla danych wejściowych specjalnej postaci np. Dla liczb "n" postaci $n=2^m-1$ lub $n=2^{2^n}+1$. Liczby pierwsze tej postaci to odpowiednio liczby pierwsze Mersenne'a i Fermata
- testy uniwersalne, działają dobrze na dowolnych danych (np. AKS, APR)

3) Pewność

Potrąfimy podać dowód pierwszości (złożoność danej części)

Wniosek

Najlepsze testy to takie, które spełniają wszystkie trzy warunki.

Testy warunkowe lub hipotetyczne

Działają szybko jeśli spełnione są pewne warunki.

Przykład 1

Test Fellowsa – Koblitz działa szybko jeśli znamy rozkład $n-1$ na czynniki pierwsze.

Przykład 2

Testy Soloray'a Strassena działa szybko jeśli prawdziwa jest uogólniona hipoteza Riemanna

Schemat(testu pierwszości)

Założmy, że potrafimy udowodnić twierdzenie typu : Jeśli n jest liczbą pierwszą to ... Wtedy druga część implikacji (teza) może być traktowana jako warunek konieczny pierwszości.

Przykład

Jeśli n - pierwsze $|Z_n^*| = n-1$
 $\forall a \perp n \quad a^{n-1} = 1 \pmod{n}$

Taki test nazywamy testem Fermata. Jest szybki, ogólny ale nie poprawny bo nie można dowieść, że liczba po przejściu przez test jest pierwsza.

KONTRPRZYKŁAD (z ustalonym świadkiem $a = 4$)

Mamy $4^{14} = 1 \pmod{n}$

KONTRPRZYKŁAD (dla dowolnego świadka „ a ”)
 $a^{560} = 1 \pmod{561}$

Definicja.

Liczbę n nazywamy pseudopierwszą przy podstawie „ a ” jeśli jest złożona i zachodzi warunek Fermata ze świadkiem a .

Definicja

Liczbę złożoną, która przechodzi pomyślnie test Fermata dla wszystkich świadków $a \in (Z_n^*)$ nazywamy liczbą Carmichaela.

Twierdzenie (Heath - Brown 1980's)

$$\#\{n : n \text{ jest liczbą Carmichaela}\} \sim x^{2/7}$$

Testy propabilistyczne (warunek pewności osłabiony)**Twierdzenie**

Niech $n \in P$ i niech $r-1=2^R S$, gdzie S jest nieparzyste.
 Wtedy dla każdego $a \in$ zachodzą warunki :

- 1.) $a^{n-1} = 1 \pmod{n}$
- 2.) $a^S = 1 \pmod{n}$ lub istnieje takie $0 < r < R$, że $a^{2^r S} = -1 \pmod{n}$

Dowód

Warunek 1) wynika z twierdzenia Fermata. Dla dowodu drugiego zauważmy że pierwszość n pociąga za sobą, że

$$a^{\frac{n-1}{2}} = a^{2^{R-1}S} = \pm 1 \pmod{n}$$

Zatem w ciągu potęg $a^{2^r S}$ modulo n $r = R-1, R-2, \dots, 0$ albo będzie potęgą dającą resztę -1 modulo n albo $a^S = 1 \pmod{n}$ co dowodzi tezy.

Na powyższych argumentach oparty jest następujący algorytm (Test pierwszości Millera - Rabina).

Szkic algorytmu

- 1.) Dla losowo wybranego $a \in Z_n^* (a \neq 1)$

Oblicz $a^{n-1} \pmod{n}$

Jeśli wynik $\neq 1 \pmod{n}$ to algorytm daje na wyjściu odpowiedź $n \notin P$.

W przeciwnym razie przechodzimy do drugiego kroku.

- 2.) Zapisz $n-1 = 2^R S$, S – nieparzyste.

Jeśli $a^S = 1 \pmod{n}$ lub istnieje takie $0 \leq r < R$, że $a^{2^r S} = -1 \pmod{n}$

Algorytm daje na wyjściu odpowiedź $n \in P$.

W przeciwnym przypadku algorytm daje odpowiedź $n \notin P$.

UWAGA

Z powyższego twierdzenia wynika, że odpowiedź $n \notin P$ jest pewna.

Natomiast $n \in P$ jest obarczona (prawdopodobnym) błędem.

Jak pokazali Miller i Rabin prawdopodobieństwo omyłki nie przekracza jednak $1/4$.

Zatem przy l - iteracjach algorytmu prawdopodobieństwo omyłki jest $\leq 1/4^l$, tzn. mamy:

Wniosek 1

Jeśli n przechodzi pomyślnie test Millera-Rabina l -razy, to n jest liczbą pierwszą z prawdopodobieństwem $\geq 1 - \frac{1}{4^l}$.

Definicja

n - nazywamy liczbą silnie pseudopierwszą przy podstawie $a \Leftrightarrow n$ - złożone i spełnia warunki 1.) i 2.).

4.1 Liczby pseudopierwsze Eulera

Niech g – generator Z_p^* , p – liczba pierwsza. Wtedy każde $a \in (Z_p^*)$ jest postaci $a = g^x \pmod{p}$

Jeśli x jest parzyste to $a \in (Z_p^*)$ nazywamy resztą kwadratową, w przeciwnym przypadku nieresztą kwadratową $\pmod{p}$.

Łatwo zauważyć, że jest resztą kwadratową równanie $a \in (Z_p^*)$ jest resztą kwadratową $\pmod{p} \Leftrightarrow$ równanie $a = y^2 \pmod{p}$ ma rozwiązanie.

Wniosek 2

Zbiory reszt i niereszt kwadratowych mają tę samą moc $= \frac{p-1}{2}$.

Definicja

Symbol Legendre'a $\left(\frac{a}{p}\right)$ definiujemy następująco:

Wniosek 3

Jeśli g -generator to Z_p^* to

$$g^{\frac{p-1}{2}} = -1 \pmod{p}$$

Warunek Eulera

$$\forall a \in Z_p^* \text{ mamy } \left(\frac{a}{p}\right) = a^{\frac{p-1}{2}} \pmod{p}$$

Dowód

Jeśli a -reszta kwadratowa $\pmod{p}$ to obie strony są równe $1 \pmod{p}$.

Jeśli a -niereszta kwadratowa $\pmod{p}$ to

$a = g^{2y+1}$ skąd $a^{\frac{p-1}{2}} = (g^{p-1})^y g^{\frac{p-1}{2}} = -1 \pmod{p}$ i lewa strona także -1 , co należało dowieść.

Definicja

Liczbę n nazywamy liczbą pseudopierwszą Eulera przy podstawie $a \Leftrightarrow n$ - złożone i spełnia warunek:

$$a^{\frac{n-1}{2}} = \left(\frac{a}{n}\right) \pmod{n}$$

Twierdzenie

(charakterystyka liczb złożonych przechodzących pomyślnie test Millera-Rabina)

Liczba $n \equiv 3 \pmod{4}$ jest liczbą pseudopierwszą Eulera (przy podstawie a) $\Leftrightarrow$ jest liczbą silnie pseudopierwszą (przy podstawie a).

Mamy zatem klasyfikację:

1.) Liczby pseudo-pierwsze przy podstawie a spełniają warunek Fermata :
 $a^{n-1} = 1 \pmod{n}$

2.) Liczby silnie pseudo-pierwsze spełniają warunek Millera-Rabina : j.w.

3.) Liczby pseudo-pierwsze Eulera spełniają warunek Eulera :

$$a^{\frac{n-1}{2}} = \left(\frac{a}{n}\right) \pmod{n}$$

gdzie $\left(\frac{a}{n}\right)$ jest symbolem Jacobiego.

Jeśli dla $O(\log^2 n)$ losowych świadectwo $a \in Z_P^*$ przy założeniu hipotezy RIEMANNA możemy wnioskować, że $n \in P$.

Odpowiedni test nazywamy testem SOLOVAYA – STRASSENA.

Powyższy symbol Jacobiego jest uogólnieniem symbolu Legendre'a, a mianowicie jeśli

$n = P_1^{a_1} P_2^{a_2} \dots P_r^{a_r}$ (założenie a , n – nieparzyste) to

$$\left(\frac{a}{n}\right) = \left(\frac{a}{p_1}\right)^{a_1} \dots \left(\frac{a}{p_r}\right)^{a_r}$$

Dalej jeśli :

$a = q_1^{\beta_1} \dots q_s^{\beta_s}$ to

$$\left(\frac{a}{p}\right) = \left(\frac{q_1}{p}\right)^{\beta_1} \dots \left(\frac{q_s}{p}\right)^{\beta_s}$$

Pozostaje umieć obliczać $\left(\frac{p}{q}\right)$, p i q – liczby pierwsze, q – nieparzyste

Prawo wzajemności Gaussa pokazuje związek symboli Legendre’a

$$\left(\frac{p}{q}\right) \text{ i } \left(\frac{q}{p}\right) \text{ mianowicie } \left(\frac{p}{q}\right) = \left(\frac{q}{p}\right) (-1)^{\frac{(p-1)(q-1)}{2}}$$

Jeśli $p=2$ to obliczamy $\left(\frac{2}{p}\right) = (-1)^{\frac{(q^2-1)}{2}}$

oraz $\left(\frac{-1}{q}\right) = (-1)^{\frac{(q-1)}{2}}$

Wniosek

Powyższe wzory pozwalają na efektywne obliczenie symbolu Jacobiego i w konsekwencji otrzymujemy wielomianowy, deterministyczny test pierwszości Solovay’a Stressena.

4.2 Algorytm Lehmana

Twierdzenie(kryterium pierwszości Lehmana – efektywne obliczeniowo):

Liczba $n \in N$ jest pierwsza wtedy i tylko wtedy, gdy zbiór

$$\left\{ a^{\frac{n-1}{2}} \pmod{n}, a \in Z_n^* \right\} = \{-1, 1\} \quad (*)$$

Dowód

„ $\Rightarrow$ ” Jeśli n jest pierwsze to $a^{n-1} = 1 \pmod{n}$ na mocy twierdzenia Fermata. Co więcej jest ciałem n -elementowym. Więc równanie $x^2 = 1$ na tym ciele ma dokładnie dwa rozwiązania: $x = \pm 1 \pmod{n}$.

Kładąc $x = a^{\frac{n-1}{2}}$ otrzymujemy, że $x^2 = 1 \pmod{n}$ zatem $a^{\frac{n-1}{2}} \in \{-1, 1\}$ dla dowolnego

$$a \in Z_n^* \text{ tzn } \left\{ a^{\frac{n-1}{2}}, a \in Z_n^* \right\} \in \{-1, 1\}$$

Ale mamy, że $1^{\frac{n-1}{2}} = 1 \pmod{n}$. Z drugiej strony: ponieważ Z_n^* jest cykliczna to biorąc a równe generatorowi Z_n^* otrzymujemy, że najmniejszy wykładnik k taki, że $a^k = 1 \pmod{n}$ jest równy $n-1$ i wtedy

$$a^{\frac{n-1}{2}} \not\equiv 1 \pmod{n} \text{ a więc } a^{\frac{n-1}{2}} \equiv -1 \pmod{n}.$$

„ $\Leftarrow$ ” Załóżmy, że $n \in P$, gdzie P to zbiór liczb pierwszych.
Pokażmy, że nie zachodzi następująca równość (*)

$$\text{I) } n \notin n_1 n_2, \quad n_2 \perp n_1, \quad (n_1, n_2 > 1)$$

Zakładamy że nie zachodzi (*)

$$\text{Istnieje } a \in Z_n^* \text{ takie że } a^{\frac{n-1}{2}} \equiv -1 \pmod{n}$$

Niech $b \in Z_n^*$ będzie rozwiązaniem układu konkurencji.

$$b \equiv a \pmod{n_1}$$

$$b \equiv 1 \pmod{n_2}$$

(także b istnieje na mocy twierdzenia chińskiego o resztach gdyż $n_1 \perp n_2$)

Wtedy

$$b^{\frac{n-1}{2}} \equiv a^{\frac{n-1}{2}} \equiv -1 \pmod{n_1}$$

$$b^{\frac{n-1}{2}} \equiv a^{\frac{n-1}{2}} \equiv 1 \pmod{n_2}$$

$$\text{Zatem } b^{\frac{n-1}{2}} \not\equiv \pm 1 \pmod{n} \text{ wbrew założeniu (*)}$$

$$\text{II) } n = p^a, \quad p\text{-liczba pierwsza}$$

Gdy $n = p^a$ gdzie $a \geq 2$, to w grupie $Z_{p^a}^*$ której rząd równy jest

$$\varphi(p^a) = p^{a-1}(p-1)$$

istnieje element a rzędu p . Niech będzie tym elementem, wtedy:

$$\left. \begin{array}{l} a^{n-1} \equiv 1 \pmod{n} \\ a^p \equiv 1 \pmod{n} \end{array} \right\} \text{ ponieważ } p \mid n \text{ więc rząd } a = 1 \text{ co niemożliwe.}$$

Otrzymana sprzeczność dowodzi implikacji „ $\Leftarrow$ ”. c.k.d.

Algorytm Lehmana

Dla losowo wybranych $a_j, j=1, 2, \dots, k$ obliczamy $a_j^{\frac{n-1}{2}} \pmod{n}$, wtedy:

1) jeżeli istnieje $j \leq k, a_j^{\frac{n-1}{2}} \not\equiv \pm 1 \pmod{n}$ to odpowiedź: $n \notin P$.

2) jeśli $\forall j \leq k, a_j^{\frac{n-1}{2}} \equiv 1 \pmod{n}$ to odpowiedź: $n \in P$

3) w przeciwnym wypadku odpowiedź: $n \in P$

Odpowiedź 1) jest pewna, odpowiedź 2) z prawdopodobieństwem $\geq 1 - 2^{-k}$,
3) z prawdopodobieństwem $\geq 1 - 2^{-k}$.

4.3 Test pierwszości AKS

Wymyślony w 2002 roku przez Agrala, Keyala i Saxenę.

Algorytm AKS jest algorytmem deterministycznym i działa w czasie wielomianowym(!!!) od rozmiaru liczby.

Lemat 1

Jeśli n jest liczbą pierwszą nieparzystą, to
 $(x-a)^n \equiv x^n - a \pmod{n}$, gdzie $a \perp n$

Dowód

Dwumian Newtona dla $(x-a)^n$ ma postać:

$$\sum_{k=0}^n x^k (-a)^{n-k} \binom{n}{k}$$

Z twierdzenia Fermata wynika, że $a^n \equiv a \pmod{n}$. Tylko dwa wyrazy, pierwszy i ostatni są różne od $0 \pmod{n}$. Wszystkie pozostałe są równe $0 \pmod{n}$ bo

$$n \mid \frac{n!}{k!(n-k)!}.$$

Lemat 2

Jeśli zachodzi równość, że $(x-a)^n \equiv x^n - a \pmod{n}$ (gdzie n jest nieparzyste), to jest n liczbą pierwszą.

Dowód

Niech q^k będzie najwyższą potęgą liczby pierwszej q , która dzieli n .

Jeśli: $n = q^k l$, gdzie $k \geq 1$ i $l \perp q$,

to wtedy:

$$\binom{n}{q} = \binom{q^k l}{q(q^k l - q)!} = \frac{(q^k l)(q^k l - 1) \cdots (q^k l - q + 1)}{q!} = q^{k-1} l.$$

$\uparrow$ $\uparrow$
 tylko ten czynnik   ten i następne już nie
 dzieli się przez q bo q nie dzieli $q - m$

$$\left. \begin{array}{l} q \mid q^k l - (q - m) \\ q \mid q^k l \end{array} \right\} \Rightarrow q \mid (q - m)$$

$\uparrow$
sprzeczność!!!

$$(x-a)^n - (x^n - a) = \sum_{i=1}^{n-1} \binom{n}{i} (-a)^{n-i} x^i$$

Weźmy teraz $i=q$. Wtedy $\binom{n}{i}$ nie jest wielokrotnością q^k , więc także nie jest wielokrotnością n . Zatem różnica $(x-a)^n - (x^n - a) \not\equiv 0 \pmod{n}$. Stąd n jest liczbą pierwszą (na mocy dowodu nie wprost).

Twierdzenie AKS

Założmy że $n \in \mathbb{N}$, q, r są liczbami pierwszymi, gdzie $q \mid r-1$ oraz spełnione są cztery poniższe założenia:

- 1) $n^{\frac{r-1}{q}} \pmod{r} \notin \{0, 1\}$
- 2) S - skończony zbiór liczb całkowitych taki, że
 $\forall b \neq b' \in S$ zachodzi: $b - b' \perp n$
- 3) $\binom{q+|S|-1}{|S|} > n^{2\sqrt{r}}$
- 4) $\forall b \in S$ $(x+b)^n = x^n + b \pmod{x^r-1, n}$ tzn.
 $(x+b)^n - x^n + b = f(x)(x^r-1) + ng(x)$ Gdzie, $f, g \in \mathbb{Z}[x]$

Wtedy n jest potęgą liczby pierwszej.

Przykład

$$ng(x) \equiv 0 \pmod{n}$$

$$x^{2r} - 1 \equiv 0 \pmod{x^r - 1, n}, \text{ gdyż } x^{r-1} | x^{2r} - 1 = (x^r + 1)(x^r - 1)$$

Szkic dowodu twierdzenia AKS.

I. Warunki 1, 2, 3 można traktować jako koszt spełnienia założenia z

lematu 2.

II. Jeśli zachodzi $(x+b)^n = (x^n - b)(\text{mod } x^r - 1, n)$ to zachodzi to także dla liczb m w postaci $m = n^i p^j$, gdzie p jest dzielnikiem pierwszym liczby n , tzn.

$(x+b)^m = x^m + b(\text{mod } x^r - 1, n)$ (jest to propagacja równości z warunku 4 na liczby postaci).

a) Bierzemy $m = n^i$. Otrzymamy wtedy $(x+b)^{n^i} = x^{n^i} + b(\text{mod } x^r - 1, n)$

Dla dowodu zauważmy, że:

$$\begin{aligned}(x+b)^{n^i} &= [(x+b)^n]^{n^{i-1}} = (x^n + b)^{n^{i-1}} = [(x^n + b)^n]^{n^{i-2}} = (x^{n^2} + b)^{n^{i-2}} = \dots = \\ &= (x^{n^i} + b)^0 = x^{n^i} + b\end{aligned}$$

b) Bierzemy $n = p^j$ tzn. $(x+b)^{p^j} = x^{p^j} + b(\text{mod } x^r - 1, n)$ Zauważmy teraz, że

$(x+b)^n = (x^n + b)(\text{mod } x^{r-1}, n)$, więc także $(x+b)^n = (x^n + b)(\text{mod } x^{r-1}, p)$, gdyż $p | n$.

$$\text{Mamy } (x+b)^p = x^p + b^p(\text{mod } p) = x^p + b(\text{mod } p)$$

Pozostałe współczynniki znikną, gdyż są podzielne przez p .

Na mocy twierdzenia Fermata mamy:

Jeśli $b \perp p$, to $b^{p-1} = 1(\text{mod } p) \Rightarrow b^p = b(\text{mod } p)$

Jeśli $p | b$, to $b^p = b(\text{mod } p)$, gdyż $p | b^p - b$

Zatem:

$$\begin{aligned}(x+b)^{p^j} &= ((x+b)^p)^{p^{j-1}} = (x^p + b)^{p^{j-1}} = [(x^p + b)^p]^{p^{j-2}} = (x^{p^2} + b)^{p^{j-2}} = \dots = \\ &= x^{p^j} + b(\text{mod } p).\end{aligned}$$

Udowodniliśmy więc, że zachodzi $(x+b)^{p^j} = x^{p^j} + b(\text{mod } x^r - 1, n)$

Jest to o słabszy warunek niż $(\text{mod } n)$, więc jeśli równanie jest prawdziwe $(\text{mod } n)$, to jest też prawdziwe dla $(\text{mod } x^r - 1, n)$.

Połączenie kroków a) i b).

$$\begin{aligned}\begin{cases} (x+b)^{n^i} = x^{n^i} + b(\text{mod } x^r - 1, n) \\ (x+b)^{p^j} = x^{p^j} + b(\text{mod } x^r - 1, n) \end{cases} & \quad m = n^i p^j \\ (x+b)^{n^i p^j} = [(x+b)^{n^i}]^{p^j} = [x^{n^i}]^{p^j} + b = x^{n^i p^j} + b(\text{mod } x^r - 1, n) & \end{aligned}$$

krok a)
krok b)

III. Załóżmy, że $b < a$. Jeżeli $a = b \pmod{r}$, to $x^a = x^b \pmod{x^r - 1, n}$.

Dowód:

$x^a - x^b = x^b(x^{a-b} - 1)$. Pokażemy, że $x^b(x^{a-b} - 1)$ jest wielokrotnością $x^r - 1$.

Położmy $a - b = lr$. Wtedy

$$\begin{aligned} x^{lr} - 1 &= (x^r)^l - 1 = y^l - 1 = (y - 1)(y + y^2 + \dots + y^{l-1}) = \\ &= (x^r - 1)(1 + x^r + x^{2r} + \dots + x^{r(l-1)}). \quad \text{C.N.D.} \end{aligned}$$

IV. Zasada szufladkowa Dirichleta.

Jeśli $0 \leq i, j \leq |\sqrt{r}|$, to wtedy istnieją pary $(i, j) \neq (i', j')$ takie, że $n^i p^j = n^{i'} p^{j'} \pmod{r}$

(Są to liczby dające tą samą resztę. Dzieje się tak dlatego, gdyż możliwości wyboru par (ij) jest o jeden więcej niż istnieje reszt.)

V. Ekstrapolacja kroku II.

Krok II można zapisać

że dla $q_1(x) = x + b_1$ mamy równość $q_1(x)^m = q_1(x^m) \pmod{x^r - 1, n}$,

a dla $q_2(x) = x + b_2$ mamy $q_2(x)^m = q_2(x^m) \pmod{x^r - 1, n}$.

Wtedy równość $q(x)^m = q(x^m) \pmod{x^r - 1, n}$ zachodzi dla $q = q_1 q_2$

Dowód.

$$(*) \begin{cases} q_1(x^m) = q_1(x)^m \pmod{x^r - 1, n} \\ q_2(x^m) = q_2(x)^m \pmod{x^r - 1, n} \end{cases}$$

$$q_1 q_2(x^m) \stackrel{?}{=} q_1(x)^m q_2(x)^m$$

Ale lewa strona powyższego równania jest równa

$$q_1(x^m) q_2(x^m) = q_1(x)^m q_2(x)^m \text{ ma mocy } (*). \text{ C.K.D.}$$

VI. Konstrukcja elementu dużego rzędu w $\mathbb{Z}[x]/x^r - 1$.

Rozważmy grupę G generowaną przez dwumiany $x + b$, gdzie $b \in S$, w ciele $\mathbb{Z}_p[x]/h(x)$, gdzie $h(x)$ jest wielomianem nierozkładalnym w

$$\mathbb{Z}_p[x] \text{ dzielącym } \frac{x^r - 1}{x - 1}$$

Zatem:

$$|G| \geq \left| \left\{ \prod_{b \in S} (x + b)^{\alpha_b}, \sum_{b \in S} \alpha_b \leq q - 1, \alpha_b \geq 0 \right\} \right|$$

Grupa multiplikatywna ciała $Z_p[x]/h(x)$ jest cykliczna, zatem grupa G też jest cykliczna.

Jeśli g jest jej generatorem, to rząd $g = |G| \geq \left(\frac{q+|S|-1}{|S|} \right)$

VII. Zakończenie dowodu.

Niech g - generator grupy G , oraz m, m' będą elementami zbioru $\{n^i p^j : 0 \leq i, j \leq \sqrt{(n)}\}$ takimi, że $m \equiv m' \pmod{r}$ wtedy prawdziwe jest:

$$(*) \quad q(x^m) = q(x^{m'}) \pmod{x^r - 1, n}$$

Jeśli q_1, q_2 spełniają $(*) \Rightarrow q_1 * q_2$ też spełniają $(*)$

Zatem równanie $(*)$ zachodzi dla generatora g w grupie G , tj.

$$q(x^m) = p(x)^m \pmod{x^r - 1, n}$$

Ponieważ $m \equiv m' \pmod{r}$ więc $(x+b)^m = (x+b)^{m'} \pmod{x^r - 1}$ i na mocy multiplikatywności $(\prod_{b \in S} (x+b)^{a_b})^m = (\prod_{b \in S} (x+b)^{a_b})^{m'} \pmod{x^r - 1, n}$

Czyli $q(x)^m = q(x)^{m'}$ w grupie G . Wtedy mamy

$$|G| \leq |m - m'| \leq n^{2\sqrt{n}} < \left| \frac{q+|S|-1}{|S|} \right| \leq |G|$$

Otrzymaliśmy sprzeczność z wnioskiem płynącym z zasady szufladkowej Dirichleta, czyli sprzeczność z $m \neq m'$. Sprzeczne więc jest $n^i p^j \neq n^{i'} p^{j'}$, czyli

$$n^i p^j = n^{i'} p^{j'}$$

$$n^{i-i'} = n^{j'-j} \Rightarrow n = p^a$$

C.N.D

Algorytm AKS:

- 1) Znajdź liczbę pierwszą r rzędu $\mathcal{L}^c(n)$. Znajdź q – największy dzielnik pierwszy liczby $r-1$ taki, że $n^{\frac{r-1}{q}} \pmod{r} \notin \{0, 1\}$
- 2) Znajdź s , takie że $\binom{q+s-1}{s} \geq n^{2\sqrt{(r)}}$
- 3) Sprawdź, czy n ma dzielnik pierwszy w zbiorze $\{2, 3, \dots, s\}$
- 4) Jeśli nie, to sprawdź następującą kongruencję:

$$(x+b)^n = x^n + b \pmod{x^r - 1, n}$$
- 5) Sprawdź jaką potęgą liczby pierwszej jest n

5. Przekształcenia aproksymacyjne (przybliżające)

W praktycznych zastosowaniach dobrze jest reprezentować klucze częściowe $L \in P$ w postaci konkatenacji $l_0 * l_1 * \dots * l_t$

Definicja

Podkluczem klucza $P = l_0 * l_1 * \dots * l_t$ nazywamy dowolny klucz postaci $l_{i1} * l_{i2} * \dots * l_{is}$ gdzie $(l_{i1}, l_{i2}, \dots, l_{is})$ jest podciągiem ciągu $(0, 1, \dots, t)$.

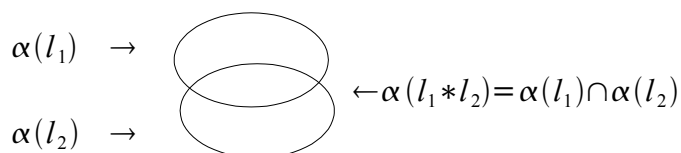
W dalszym ciągu P oznaczać będziemy zbiór dowolnych kluczy częściowych w powyższym sensie.

Dla przybliżenia kluczy kompletnych przez niekompletne, wykorzystywać będziemy funkcję aproksymacyjną $\alpha: L \rightarrow P(U)$, który rozszerzamy do podzbiorów kluczy wejściowych $\tilde{\alpha}: P(L) \rightarrow P(U)$ w następujący sposób

$\tilde{\alpha}(l_{i1} * l_{i2} * \dots * l_{is}) = \alpha(l_{i1}) \circ \alpha(l_{i2}) \circ \dots \circ \alpha(l_{is})$. W dalszym ciągu α będzie oznaczało funkcję rozszerzoną $\tilde{\alpha}$. Operacja " $\circ$ " oznacza jedną z dwóch operacji mnogościowych " $\cup$ " lub " $\cap$ ". Będziemy zakładać, że dziedziną funkcji α jest zbiór kluczy częściowych $\tilde{L}$ takich, że $\tilde{\alpha}(\tilde{L}) \neq \emptyset$

Przykład

" $\circ$ " = " $\cap$ " $L = \{ l_1 * l_2 \}$ $P = \{ l_1, l_2, l_1 * l_2 \}$
 $\alpha: L \rightarrow P^+(U)$

$l_1 * l_2$ – klucz kompletny
 l_1, l_2 – klucze niekompletne

Definicja

Odległością pomiędzy kluczami częściowymi $L, L' \in P$ nazywamy wielkość $|L - L'| = \text{card}(\alpha(L) \div \alpha(L'))$.

Wygodnie jest rozpatrywać czwórkę $(U, P, \alpha, \circ)$ w przestrzeni kluczy częściowych $\alpha: P \rightarrow P^+(U)$ gdzie $H = (U, P, \alpha)$ jest odpowiednim hipergrafem. Język hipergrafów bardzo przydatny jest przy badaniu relacji pojęcia doskonałości.

Definicja

Strukturą przydziału kluczy nazywamy czwórkę $(R, U, \alpha, \circ)$ gdzie

$$\begin{array}{l} R \subset K \times C \quad \tilde{R} \subset K \times P \\ \alpha: P \rightarrow P^+(U) \quad \text{oraz } \circ = \cup \text{ lub } \cap. \end{array}$$

Jeśli $\circ = \cup$ to strukturę nazywamy strukturą dostępu. Jeśli $\circ = \cap$ to strukturę nazywamy, strukturą selekcji

6. Systemy kryptograficzne wykorzystujące krzywe eliptyczne i hipotezy o liczbach pierwszych.

Zagadnienia omówione na tym wykładzie:

1. Kryptosystemy „eliptyczne”
2. Kodowanie na krzywej
3. Problem logarytmu w $E(F_q)$
4. Aspekt bezpieczeństwa - działanie Weila

6.1 Kryptosystemy eliptyczne:

1. Protokół Diffie-Hellmana na krzywej

P – punkt dużego rzędu (np.: generator) na krzywej $E(F_q)$.

$$|E(F_q)| \approx \sim q$$

$$A \quad aP \rightarrow B$$

$$(a) \rightarrow bP \quad (b)$$

$Q = abP$ jest tajnym kluczem wymiany Diffiego-Hellmana

2. System Massey’a – Omury na krzywej eliptycznej

$N = |E(F_q)|$ znane $de = 1 \pmod{N}$

$$M \rightarrow P = P_m$$

$$A \quad w, P \rightarrow B$$

$$\leftarrow e_B a P$$

$d_A e_A e_B P$ B mnoży d_a i otrzymuje P .

3. Systemy eliptyczne ElGamala (szyfrowanie ze wskazówką).

$M \rightarrow P = P_m \in E(F_q), Q$ - znane publiczne

Wartość $N = |E(F_q)|$ nie musimy znać.

$$A \quad B$$

x_A – tajny klucz x_B – tajny klucz

x_{BQ} – jawny

Do przekazania wiadomości P , A używając losowej wartości $k \in \mathbb{Z}$ przekazuje
 $(kPQ, P + kx_B Q)$

gdzie Q jest publicznie znanym punktem krzywej $E(F_q)$.

B

$x_B kQ = kx_B Q$ i odejmując od drugiej współrzędnej dostaje wiadomość P .

6.2 Kodowanie wiadomości na punktach krzywej

Zakładamy, że $E(F_p)$ jest zadana przez równanie Weierstrasse

$$y^2 = x^3 + Ax + B$$

Gdzie $p \nmid \Delta$ i $AB \neq 0 \pmod{p}$ (ale A i B nie są jednocześnie podzielne przez p).

Kodowanie punktów krzywej $E(\text{mod } p)$.

Kodowanie musi być JEDNOZNACZNE i PRZEJRZYSTE

m – wiadomość (np. binarna)

P_m – punkt na $E(\text{mod } p)$ odpowiadający wiadomości m .

Wtedy mamy następujące procesy

Przejrzystość kodowania zapewniamy określając

$$m \rightarrow x : \exists y : (x, y) \in E$$

Mankament: dla wybranego x odpowiednie y może nie istnieć!

Dlatego algorytm $A : m \rightarrow A \rightarrow x$ będzie PROBABILISTYCZNY, jeśli dla x nie powiedzie się to

$x \rightarrow x + 1$. Dokładniej niech $p > Mk$ ($k = 50$), gdzie M jest ograniczeniem wiadomości m tj.

$$m \in [0, M].$$

Kodowanie K_j określamy następująco

$$K_j(m) = m(k) + j, j=1, 2, \dots, k.$$

Jeśli $K_1(m) = x$ jest „złe” to sprawdzamy $K_2(m)$ itd.

Założmy, że dla pewnego $j < k$ mamy

$$K_j(m) \text{ dobre tj. } \exists y : (x, y) \in E(\text{mod } p)$$

$$K_j f(x) = x^3 + Ax + B = E(\text{mod } p)$$

tzn.

dla $x = K_j(m)$. Wtedy przyjmujemy:

$$P_m(x, y) = (K_j(m), \sqrt[k]{f(K_j(m))} \text{mod } p)$$

Dekodowanie ma zwrócić wartość wiadomości m , więc obliczamy je wyznaczając część całkowitą liczby

$$K \frac{K_j(m) - 1}{k} = \frac{mk + j - 1}{k} = m + \frac{j - 1}{k}, \text{ która wynosi } m, \text{ gdyż } K \frac{j - 1}{k} = \frac{k - 1}{k} < 1$$

Prawdopodobieństwo, że kodowanie powiedzie się najdalej w k -tej próbie wynosi: $1 - 2^{-k} \geq 1 - 2^{-50}$, gdyż dla 50% wartości $x \pmod p$ dokładnie

$\frac{p-1}{2}$ wartości $Kx \in (p^\perp)$, $f(x) = k \pmod p$ na mocy założenia że $AB = O \pmod p$.

Dla krzywych szczególnej postaci KODOWANIE można określić deterministycznie. Tak jest na przykład dla krzywych rodziny

$KE : y^2 = x^3 + Ax \pmod{F_p}$ gdzie $p \equiv 3 \pmod 4$. Jak pokazaliśmy, jedna z wartości $Kx^3 + Ax$ lub $(-x)^3 + A(-x)$ jest kwadratem w ciele F_p gdyż ich symbole Legendre'a różnią się znakiem. W takim przypadku kodowanie można określić następująco:

$$m \rightarrow P_m = (\pm m \pmod p, \sqrt{\pm(m^3 + Am)} \pmod p)$$

gdzie znak $\pm$ wybieramy w zależności od tego czy $m^3 + Am \pmod p$ jest resztą kwadratową czy nie (odpowiednio).

DEKODOWANIE

$$P = (x, y) \rightarrow \begin{cases} x \text{ gdy } x^3 + Ax = k \pmod p \\ -x \text{ w. p. p.} \end{cases}$$

6.3 Logarytm dyskretny na krzywej $E(F_q)$

Metody znajdowania wartości logarytmu dyskretnego na krzywej $E(F_q)$:

- 1.) Metoda naiwna. Wybieramy kolejne wartości $x = 2, 3, 4$ i sprawdzamy, czy $xP = Q$?
- 2.) Algorytm Pohlig'a – Hellmana
- 3.) Metoda wielkich wielkich małych kroków (baby - step, giant - step)
- 4.) Algorytm ρ -Pollarda
- 5.) Analogon metody indeksu

Problem

Dane P i $Q \in E(F_q)$. Znaleźć (o ile istnieje) x całkowite: $xP = Q$

Większość algorytmów obliczających logarytm dyskretny w grupie punktów wymiernych na

krzywej $E(F_q)$ to algorytmy uniwersalne, a więc nie wykorzystujące szczególnej struktury grupy

$E(F_q)$. W latach 90'tych MENEZES, VANSTONE i OKAMOTO wykorzystali działania WEILA, aby zanurzyć $E(F_q)$ w $F_{q^k}^*$ i tym samym

zredukować problem L.D. do grupy $G = F_q^*$.

Efektywność redukcji wymaga, aby k – było małe a to może się zdarzyć tylko dla krzywych SUPEROSOBLIWYCH (o jakich była mowa w rozważanych przypadkach, $AB=0 \pmod p$). Jeśli więc będziemy rozważać krzywe niesuperosobliwe i takie, że $E(F_q)$ ma duży dzielnik pierwszy to odpowiedni system kryptograficzny dla krzywej będzie bardziej BEZPIECZNY niż dla

$G = Z_p^*$ (przy porównywalnych wielkościach parametrów grupy).

Bezpieczeństwo na krzywej $E(F_q)$ przewyższa bezpieczeństwo w grupie F_q^* , gdyż jak dotąd nie mamy odpowiedniego algorytmu imitującego metodę indeksu dla grupy F_q^* .

Dla pokazania przyczyny za to odpowiedzialnej rozważmy krzywą

$$E(Q): y^2 + y = x^3 - x.$$

Grupa punktów wymiernych na niej leżących jest nieskończona, generowana przez punkt $P=(0,0)$.

Łatwo obliczamy, że jeśli $kP=(x,y)$ i $(k+1)P=((\frac{y}{x})^2 - x, -(\frac{y}{x})^3 + y - 1)$.

Ponieważ x,y są wymierne to możemy dla $x=\frac{a}{b}, y=\frac{c}{d}$ zdefiniować wysokość punktu $P=(x,y)$ jako $H(P) = \log \max \{|a|, |b|, |c|, |d|\}$

Spełnia ona równość $H(P) = h(P) + O(1)$, gdzie $h(P)$ to tzw. kanoniczna wysokość

NERONA – TATE’A

$h(P)$ spełnia warunek

$$h(P+Q) + h(P-Q) = 2(h(P) + h(Q))$$

skąd w szczególności

$$h(2P) = 4h(P)$$

$$\text{a więc } H(2P) = 4H(P) + O(1)$$

i podobnie

$$H(2^k P) = H(2 \cdot 2^{k-1} P) = 4 H(2^{k-1} P) + O(1) = \dots = 4^k H(P) + O(k) = (2^k)^2 \cdot H(P) + O(k)$$

co dowodzi, że wzrost wysokości punktu (przy k -tym podwojeniu punktu) następuje w tempie kwadratowym!

Reasumując mamy:

1. Wysokość punktu przy k -tej iteracji rośnie szybszej w grupie $E(F_q)$ niż w grupie F_q^* .

2. Na krzywej $E(F_q)$ liczba punktów o „małej” wysokości jest relatywnie mniejsza niż w

grupie F_q^* ,

$$\text{tj. } \#\{Q = \sum x_i P_i : H(x_i P_i) < t\} < \frac{t}{\log t} \cdot \#E(F_q) = \text{prod}\{b_i^{x_i} : b_i^{x_i} < t\}$$

Przykład

$$E(Q): y^2 + y = x^3 - x$$

$$P = (0, 0), 2P = (1, 0), \dots$$

Dla $k = 1, 2, \dots$ otrzymamy dla współrzędnych y-tych kolejnych wielokrotności punktu P.

$$\begin{array}{r} 8 \\ 7 \\ \hline 69 \\ 125 \\ \hline 435 \\ 343 \\ \hline 2065 \\ 64 \\ \hline 3612 \\ \hline 12167 \end{array}$$

Mianowniki wzrastają w tempie $O(e^{k^2})$, więc ilość odpowiadającym im cyfr w tempie $O(k^2)$. Metoda indeksu dla krzywej $E(F_q)$ $T, S \in E(F_q)$.

Dane:

Znaleźć: $n: S = nT$

Q – ciało liczb wymiernych

1.) Wybieramy krzywą $E(Q)$, która redukuje się do krzywej $E(F_q)$, która ma dużą ilość

niezależnych punktów $p_1, p_2, \dots, p_r$ (generatorów grupy $E(F_q)$).

2.) Wyliczamy wielokrotności $S, 2S, 3S, \dots \in E(F_q)$ i dla każdego takiego punktu znajdujemy odpowiedni punkt $S_i \in E(Q)$ redukujący się do punktu i $S \in E(F_q)$.

3.) Rozwiązujemy równanie :

$$S_i = \sum_{j=1}^r n_j p_j \quad \text{w } E(Q)$$

4.) r – krotne powtórzenie punktu 3 daje r - równań:

$$j = \sum_{r=1}^j n_j \log_s(P_i)$$

które można rozwiązać dla danych P .

5.) Podnosimy $T + j S \in E(F_q)$ (dla pewnego j) do $T_j \in E(Q)$ (tzn. znajdując punkt z $E(Q)$),

który redukuje się do $T + jS \in E(F_q)$.

Rozkładamy :

$$T_j = \sum_{r=1}^{i=1} m_i \log_s(P_i)$$

6.) Mając już wszystkie dane możemy policzyć n korzystając ze wzoru :

$$\log_s(T_j) + j = \sum_{r=1}^{i=1} P_i$$

Wniosek

Tak zmodyfikowana metoda indeksu , ma 3 „słabe” punkty :

- 1.) Trudno jest znaleźć krzywe $E(Q)$ z wysoką rangą (nieznane są krzywe z rangą większą niż 2 ,3)
- 2.) Trudno jest znaleźć krzywe $E(Q)$ generowane przez punkty o małej wysokości.
- 3.) Mając daną krzywą $E(Q)$ i liczbą pierwszą p , oraz punkt $S \in E(Q)$ który redukuje się do punktu S .

6.4 Działanie Weila

Działanie Weila (które redukuje problem logarytmu dyskretnego na krzywej

$E(F_q)$ do analogicznego problemu dla F_q^*) to przyporządkowanie

$E(Q)^2 \ni (P, Q) \rightarrow \langle P, Q \rangle$,

które spełnia następujący warunek dwuliniowości

$\langle P1 + P2, Q \rangle = \langle P1, Q \rangle + \langle P2, Q \rangle$

Wysokość $h(P)$ punktu P to z definicji wartość $h(P) = \langle P, P \rangle$

Wniosek

$$\langle P, Q \rangle = \frac{1}{2} (h(P+Q) - h(P) - h(Q))$$

Dowód

$$h(P+Q) = \langle P+Q, P+Q \rangle = \langle P, P \rangle + \langle Q, Q \rangle + 2\langle P, Q \rangle = h(P) + h(Q) + 2\langle P, Q \rangle$$

WŁASNOŚCI $h(P)$

Zachodzi następujący związek pomiędzy wysokością punktu i jego rzędem (w grupie $E(Q)$).

$h(P) = 0 \Leftrightarrow \text{rz}P < \infty$ gdzie $h(P)$ jest kanoniczną wysokością Neron-Tate'a.
 $n = 1, 2, \dots$ jest okresowy jeśli $\text{rz}P < \infty$ i

Dla dowodu zauważmy, że ciąg punktów $2^n P$ wtedy jest też odpowiedni ciąg wysokości $h(2^n P)$ jest ograniczony, skąd na mocy własności

$$h(2^n P) = 4^n h(P) + O(1)$$

otrzymujemy, że $h(P) = 0$.

Odwrotnie jeśli $h(P) = 0$ to $0 = 4^n h(P) = h(2^n P) + O(1)$

Skąd $h(2^n P)$ ograniczony, więc ciąg $2^n P$, $n = 1, 2, \dots$ jest w istocie skończony. Zatem punkt P ma rząd skończony.

Uwaga

Powyższa równoważność pozwala na ignorowanie części torsyjnej przy badaniu grupy Mordella-Weila.

Niech $G' = \{2P, P \in E(Q)\}$

Ponieważ działanie dodawania punktów jest przemienne więc G' jest podgrupą grupy $E(Q)$.

Zachodzi następujące (słabe twierdzenie Mordella):

Twierdzenie

Grupa ilorazowa $E(Q) / 2E(Q)$ jest skończona.

W oparciu o nie pokażemy teraz, że dowolny punkt grupy $E(Q)$ jest kombinacją liniową punktów o wysokościach ograniczonych przez wysokości reprezentantów powyższej grupy ilorazowej.

Dowód

Niech $P_1, P_2, \dots, P_r$ generuje wszystkie elementy modulo $2^{E(Q)}$ i niech

$M = \max h(P_i)$. Jeśli $S = \{P \in E(Q) : h(P) \leq M\}$ to pokażemy, że $S = E(Q)$.

Niech $P \in E(Q) - \langle S \rangle$ będzie takim punktem, że $h(P)$ jest minimalne.

Wtedy $P = P_i + 2^i R$ gdzie $i \leq r$ oraz $R \notin \langle S \rangle$

Na mocy minimalności mamy, że gdzie $h(P)$

$$h(P) \leq h(R) = \frac{1}{4} h(2R) = \frac{1}{4} h(P - P_i) \leq \frac{1}{2} (h(P) + h(P_i)) \leq \frac{1}{2} (h(P_i) + M) \text{ skąd } h(P) < M$$

otrzymana sprzeczność kończy dowód.

I.) Efektywna arytmetyka na krzywej $E(F_q)$.

Krzywe eliptyczne izomorficzne.

1.) K -ciało, $E(K)$ krzywa eliptyczna nad K w ogólnej postaci Weierstrassa.

$$E: y^2 + a_1 xy + a_3 y = x^3 + a_2 x^2 + a_4 x + a_6 \text{ gdzie } a_i \in K$$

Powiemy, że dwie krzywe E i E' są izomorficzne wtedy i tylko wtedy gdy jedna da się otrzymać z drugiej przez (dopuszczalną) zamianę zmiennych postaci:

$(x, y) \rightarrow (u^2 x + r, u^3 y + u^2 s x + t)$ podzielenie otrzymanego równania przez u^6 , gdzie $u \in K \setminus \{0\}$, $r, s, t \in K$.

Wniosek

Jeśli $\text{char } K \neq 2, 3$ to dopuszczalna zamiana zmiennych prowadzi od (szczególnej) postaci Weierstrassa $E: y^2 = x^3 + A + B$

Wtedy mamy następujące wzory na podwojenie i dodawanie punktów.

(1.) $P = \Theta$ to $-P = \Theta$

(2.) $P = (x, y)$ to $-P = (x, -y)$

(3.) $P \neq -P$ i $P = (x, y)$ to

$$x(2P) = \frac{3x(P)^2 + A}{2y(P)} - 2x(P) \text{ i } y(2P) = \left(\frac{3x(P)^2 + A}{2y(P)} \right)^2 - 2x(P) - y(P)$$

(4.) Jeśli $P \neq \pm Q$ to

$$x(P \text{ xor } \oplus Q) = \left[\frac{y(Q) - y(P)}{x(Q) - x(P)} \right]^2 - x(P) - x(Q)$$

$$(P \text{ xor } \oplus Q) = \left[\frac{y(Q) - y(P)}{x(Q) - x(P)} \right] - x(P) - x(P+Q) - y(P)$$

Przykład

$E(F_{23}): y^2 = x^3 + x + 4$ $E(F_{23})$ jest grupą rzędu 29 generowaną przez punkt $P = (0, 2)$.

Przykład

$E(Q): y^2 + y = x^3 - x$ Punkt $(0, 0)$ jest jej generatorem nieskończonego rzędu. Dopuszczalna zmiana zmiennych prowadzi do krzywej w szczególnej postaci Weierstrassa : $y^2 = x^3 + Ax + B$ i wykorzystując wzory na podwojenie i dodawanie punktów otrzymujemy :

$$2P = \left(\frac{1}{2}, \frac{1}{2} \right) \quad \text{i ogólnie jeśli } kP = (x, y) \text{ to } (k+1)P = \left[\left(\frac{x}{y} \right)^2 - x; -\left(\frac{x}{y} \right)^3 + y - 1 \right]$$

Zamieniana układu współrzędnych $(x, y) \rightarrow (x, y - \frac{1}{2})$ przeprowadza krzywą E na

$$E': y^2 = x^3 - x + \frac{1}{4} \quad \text{oraz punkt } P = (0, 0) \quad \text{na} \quad P' = (0, \frac{1}{2}).$$

Układ współrzędnych przesuwamy o

wektor $(0, -\frac{1}{2})$. współrzędne punktu przesunięte są o wektor $(0, \frac{1}{2})$.

$$2P' = (1, \frac{1}{2}) \Rightarrow 2P = (1, \frac{1}{2}) + (0, -\frac{1}{2}) = (1, 0)$$

Niech $kP = (x, y)$ wtedy $(kP)' = (x, y) + (0, \frac{1}{2}) = (x, y + \frac{1}{2})$

$$(k+1)' = kP' \text{ xor } \oplus P' = P' \text{ xor } \oplus kP' = (x, y + \frac{1}{2}) \oplus \text{xor } (0, \frac{1}{2}) = \left(\left(\frac{y}{x} \right)^2 - x, -\left(\frac{y}{x} \right)^3 + y - \frac{1}{2} \right)$$

Zatem

$$(k+1)P = (k+1)P' + (0, -\frac{1}{2}) = \left(\left(\frac{y}{x} \right)^2 - x, -\left(\frac{y}{x} \right)^3 + y - 1 \right)$$

krzywe eliptyczne nad ciałem F_q .

Uwaga

Istnieje wiele systemów kryptograficznych wykorzystujemy arytmetykę w skończonej grupie abelowej G .

(np. $G = \mathbb{Z}_p^*$ lub $G = E(F_q)$), których bezpieczeństwo jest oparte na problemie logarytmu dyskretnego w G . (np. system Diffiego-Hellmana, ElGamala i inne). Aby uniemożliwić atak oparty na algorytmie Pohliga-Hellmana, rząd grupy G musi być podzielny przez dużą liczbę pierwszą.

W przypadku grupy $G = E(F_q^r)$ powstaje pytanie: „Dla jakich r możemy spodziewać się, że $\# E(F_q^r)$ jest podzielny przez dużą liczbę pierwszą.

Po pierwsze zauważmy, że jeżeli $P = (x, y) \in E(F_q^r)$ to $x = x(t)$, $y = y(t)$ gdzie $x(t), y(t) \in \mathbb{F}_q[t]$ są wielomianami $\deg \leq r-1$. W szczególności wielomiany stałe (stopnia 0) dają punkty $(x, y) \in E(F_q)$. Ponieważ F_q jest zbiorem zamkniętym, że względem na branie punktu przeciwnego, dodawanie punktów więc $E(F_q)$ jest podciałem $E(F_q^r)$. Podobnie jeśli F_q^s jest podciałem ciała F_q^r to

$$F_q^s = \left\{ \sum_{0 \leq i \leq k} a_i t^i, a_i \in (F_q^s) \right\}, \text{ a zatem } \# F_q^r = (q^s)^k \text{ i w konsekwencji } s \mid r.$$

Odwrotnie jeśli $s \mid r$ to F_q^s jest podciałem F_q^r , zatem $S(F_q^s)$ jest podgrupą grupy $E(F_q^r)$ jeśli $s \mid r$ i z tw. Lagrange'a wynika, że

$$\frac{\# E(F_q^r)}{\# E(F_q^s)} \text{ jest liczbą całkowitą. Zatem dużych dzielników pierwszych}$$

dzielących rząd grupy $\# E(F_q^r)$ powinniśmy raczej szukać dla r będących liczbami pierwszymi, niż złożonymi. Niech zatem r będzie liczbą pierwszą.

Rozważmy iloraz :

$$\frac{\# E(F_q^r)}{\# E(F_q)} \text{ Na mocy twierdzeń Hasse-Weila mamy, że } N_r = |\alpha^r - 1| \text{ dla } r \in \mathbb{N}$$

gdzie α, α to pierwiastki trójmianu $T^2 + aT + qa = q + 1 - N_1$ operujące w twierdzeniu Hassego.

$$\text{Reasumując mamy } \frac{N_r}{N} = \left| \frac{\alpha^r - 1}{\alpha - 1} \right|^2$$

Hipoteza

$$\left| \frac{\alpha^r - 1}{\alpha - 1} \right| \text{ jest liczbą pierwszą dla nieskończenie wielu } r \in \mathbb{N}.$$

Teraz pokażemy w jaki sposób możemy wybierać krzywe i punkty na niej

leżące do konstrukcji systemów kryptograficznych.

Wybór krzywej i punktu w konstrukcji kryptosystemu

Metoda 1:

Losowy wybór krzywej E i punktu P :

(E, P) , $E = E(F_q)$, q - ustalone

Wybieramy losowy x, y, A należące do ciała i definiujemy $B = y^2 - (x^3 + ax)$
wtedy punkt $P = (x, y)$ leży na krzywej zadanej równaniem $y^2 = x^3 + Bx + B$.

Metoda 2:

Redukcja krzywej globalnej

- wybieramy krzywą eliptyczną $E(Q)$ taką, że jej rząd jest nieskończony (ranga krzywej > 0). Można to osiągnąć znajdując punkt na krzywej i dowodząc, że E_{tors} jest trywialne.
- wyznaczamy punkt P leżący na $E(Q)$ nieskończonego rzędu.
- Wybieramy dużą liczbę pierwszą p i rozważamy redukcję krzywej $E(\text{mod } p)$

Uwaga

Dla prawie wszystkich p tak określona redukcja daje dobrze określoną krzywą eliptyczną

- Zmieniając p generujemy wiele par (E_p, P_p) , gdzie P_p - redukcja punktu $P \pmod{p}$

Przykład

Założmy $\alpha = 2$. Wtedy liczby pierwsze postaci

$$\frac{w^r - t}{2 - 1} = 2^r - 1 \quad \text{nazywamy liczbami pierwszymi Marsenne'a}$$

Podsumowanie

Q - ciało liczb wymiernych

E_q - ciało skończone

Systemy kryptograficzne wykorzystujące krzywe $E(F_{q^r})$ PARAMETRY (q, r, A, B) Ciało F_q $r \in \mathbb{N}$ $E = E(A, B): y^2 = x^3 + Ax + B$

a to nam daje

 $E(F_{q^r})$ Wybór krzywej i punktu $P \in E(F_q)$ $E(Q)$ - krzywa globalna A, B - ustalone $P \in E(Q)$ (red_p)

homomorfizm redukcji

 $\text{red}_p(P) \in E(F_q)$

problem bezpieczeństwa

Badanie liczb pierwszych

postaci $\frac{\#E(F_q)}{\#E_{tors}}$ Hipoteza Goldbacha, liczby pierwsze Sophie-Germain czyli postaci $q = 2p + 1$ Ustalamy $E(F_q)$ rozszerzenie
algebraiczne ciała
 F_q $E(F_{q^r})$

twierdzenie Hasse-Weil'a

badanie liczb pierwszych

postaci $\frac{\alpha^r - 1}{\alpha - 1}$

liczby pierwsze Maresnne'a

Ustalamy ciało F_q

Zmieniamy krzywe

 $E_q = E_q(A, B)$

twierdzenie Hassego

 $\#E_q \in [q + 1 - 2\sqrt{q}, q + 1 + 2\sqrt{q}]$

problem bezpieczeństwa

Dla jednych A, B $\#E_q$ jest pierwsza

problem rozmieszczenia 2 liczb pierwszych w „krótkim przedziale”

Hipoteza Riemann'a

Znajdywanie punktów na krzywej $E(F_q)$

Rozkład krzywej nad ciałem liczb wymiernych

 $E(q) = E_{tors} \oplus Z^r$, r - generator

działanie Weil'a

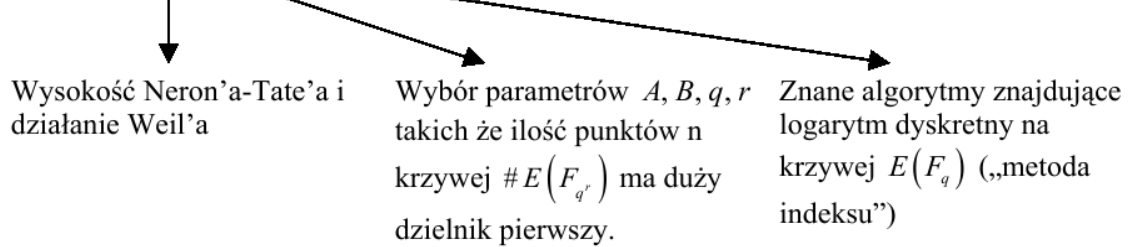
twierdzenie Nagelle-Lutza

homomorfizm redukcji red_p

Bezpieczeństwo

Jeśli uda się złamać problem logarytmu dyskretnego to te systemy stracą zastosowanie.

Problem logarytmu dyskretnego w $E(F_q)$

7. Relacje rozkładu

K, L - skończone zbiory

L^* - rodzina wszystkich skończonych ciągów z L (z uwzględnieniem ciągu pustego)

Elementy L^* oznaczamy symbolem $L = l_{i1} * \dots * l_{ir}$, l_{ik} różne dla $k=1, \dots, r$

Niech $L' \in L^*$ $L' = l_{j1} * \dots * l_{js}$ l_{ik} - różne, $k=1, \dots, s$

Definicja

$L * L' = l_{m1} * \dots * l_{mt}$ gdzie $m_1, \dots, m_t$ jeśli podciągiem ciągu $(l_1, \dots, l_r, j_1, \dots, j_s)$ złożony ze wszystkich różnych wyrazów. Z definicji przyjmujemy, że $L * \emptyset = L$. Zapis $L \subset L'$, oznacza, że wszystkie wyrazy l_i występują w L pojawiają się też w L' .

Relacje rozkładu

$R \subset K \times L$ bez zmniejszenia ogólności zakładamy, że

$$\forall k \in K \exists l \in L : (k, l) \in R$$

$$\forall l \in L \exists k \in K : (k, l) \in R$$

Definicja 1

Relacje rozkładu (odpowiadającego R) nazywamy relację S zdefiniowaną następująco $S \subset K^* L^*$.

1. $L = (k, l_1 * l_2 * \dots * l_r) \in S \Leftrightarrow (k, l_i) \in R$ dla $i=1, 2, \dots, r$. Z definicji przyjmujemy, że $(k, \emptyset) \in S$. W dowolnym ciągu będziemy ograniczać się do relacji:

$$S \subset K^* \text{ gdzie dla dowolnego } L \in P \text{ istnieje } k \in K \text{ takie, że } (k, L) \in S$$

Do budowy relacji rozkładu podstawowe znaczenie mają zbiory:

$$2. A(l) = \{k \in K : (k, l) \in S\}$$

$$3. B(k) = \{L \in P : (k, L) \in S\}$$

Wniosek

Rodzina zbiorów $A(l)$ jest monotoniczna tzn. zachodzi implikacja

$$L \subset L' \Rightarrow (k, L') \in S \Rightarrow (k, L) \in S$$

Definicja 2

L, L' są równoważne wtt gdy $A(L) = A(L')$

Definicja 3

Powiemy, że $L \in P$ jest kompletnym rozkładem klucza k (odpowiadającego L) wtt gdy, żaden element L' nierównoważny L tzn. że $L' \gg L$ nie jest relacją zk.

Wniosek

Jeśli $|A(L)|=1$ to L jest kluczem kompletnym odpowiadający k takiemu, że $(k, l) \in S$

Definicja 4

Niech $K_m \subset K$ będzie podzbiorem K takim, że dowolny klucz kompletny $L \in P$ odpowiadający $k \in K$ ma długość m . Obliczając relację S do odpowiedniej relacji:

$S_m \subset K_m * P$ otrzymujemy relację m -rozkładów. Niech $X = X_m$ - funkcje charakterystyczne relacji S_m .

Twierdzenie

Niech $|K|^{1/m} \geq M \geq |L|^{1/2}$ założmy, że istnieje funkcja $u: L \Rightarrow [0,1]$ taka, że

1. $\sum_{\mu \in L} \mu(l) = \mu + O(1)$ dla pewnego $\mu = \mu(K, L)$ gdy $|K| \Rightarrow \infty$
2. $\forall L \in P A(L) = \mu(L) |K| (1 + O(\frac{1}{\mu}))$ gdzie $\mu(l) = \mu(l_1 * \dots * l_s) = \mu(l_1) \mu(l_2) \dots \mu(l_s)$

wtedy $\text{card} \{k: (B_r^{(m)}(k) - M^r) > \epsilon M^r\} = O_s(\frac{|K|}{M \epsilon^2})$ dla każdego $r \leq m-1$

Definicja 5

$$B_r^{(m)}(k) = \{L \in P: |L|=r, (k, L) \in S_m\}$$

Mamy, po zmianie kolejności sumowania:

$$\sum_1 = \sum_{l_1, l_2} \sum_K x_m(k, l_1) x(k, l_2) =$$

$$\sum_{l_1, l_2} \sum_K x_m(k, l_1 * l_2) =$$

$$\sum_{l_1, l_2} |A(l_1 * l_2)| =$$

sprawdzić, że

$$\sum_{l_1, l_2} (\mu(l_1 * l_2) |itak K| + O(1)) =$$

$$M^2 |K| (1 + O(\frac{1}{M})) + O(|K|^2) + O(|K|)$$

$$|K|^2 \leq M |K| \text{ ponieważ } m \geq 2 \quad \text{to}$$

$$|L|^2 \leq M^4 \leq M * M^3 = M(|K|^{1/m})^3 \leq M |K| \quad \text{c.k.d.}$$

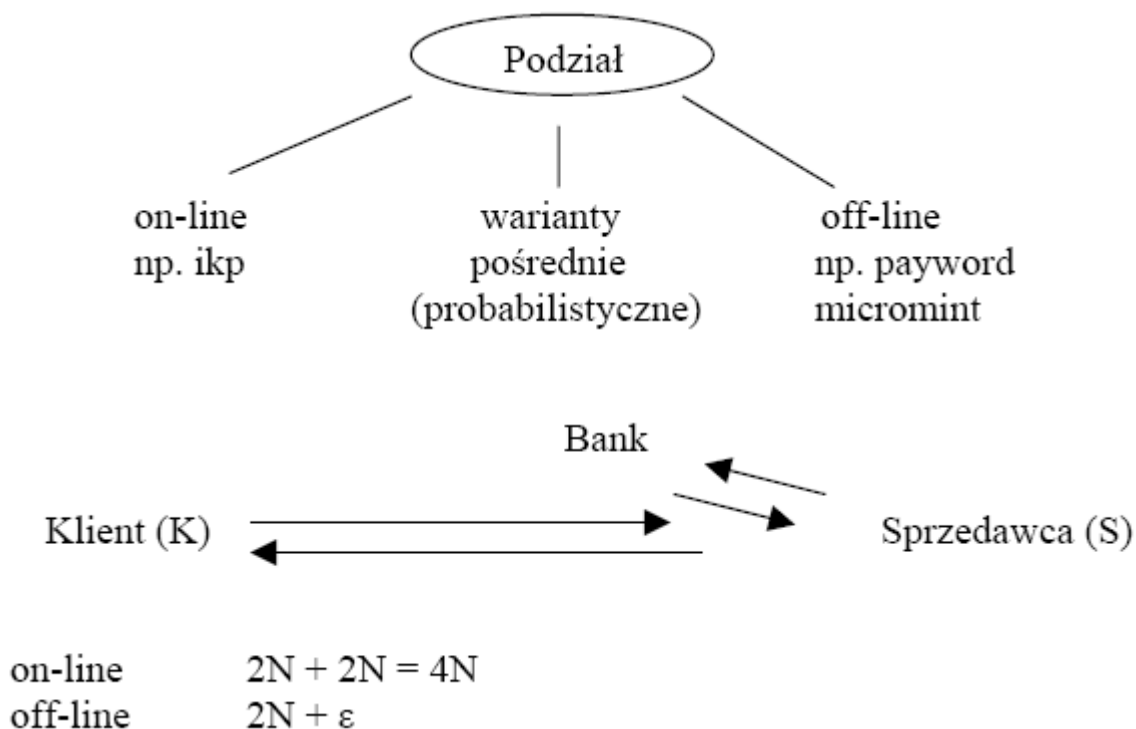
Podobnie pokażemy, że

$$\sum_2 = |K| M^2 (1 + O(\frac{1}{M})) = \sum_3$$

Zatem

$$\sum = O(|K| M)$$

8. Schematy płatności internetowych i model pieniądza cyfrowego

Koszty transakcji:

sprzęt
połączenie (ilość)
obsługa ludzka
ubezpieczenie

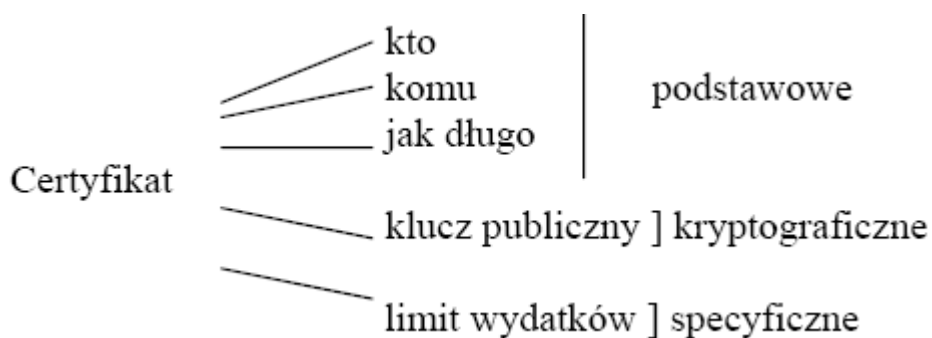
Zagrożenia

PROCES rozliczania transakcji (płatność + autoryzacja)	klient	- przekroczenie salda, limitu dziennego - pranie brudnych pieniędzy - oszustwa
	sprzedawca	- powielanie zleceń (zamówień)
	Bank	- monitorowanie klienta
Zewnętrzne		- wykorzystywanie przerw w połączeniach - ataki hackerskie

Korzyści:

- zakupy wirtualne
- bezpieczeństwo fizyczne
- większa anonimowość

Podstawowe wymogi
(zawarcie transakcji)

Postać certyfikatu

$$C_u = \{\underbrace{Id_B, Id_M, X_U, Exp, LIM}_m\}_{\sigma_B(m)}$$

Weryfikacja podpisu Banku

$$x_B(H(m)) \rightarrow X_B x_B(H(m)) = H(m)$$

H – funkcja haszująca (silna kryptograficznie)

(x, X) para kluczy: prywatny, publiczny

Rejestracja (aspekt płatności)

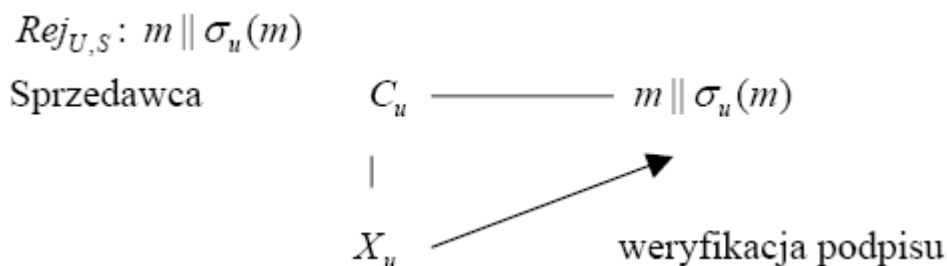
Założenie: S zna X_B !

$$Rej_{U,S} = \{\underbrace{C_u, Id_s, T, P}_m\}_{\sigma_u(m)}$$

T – data i czas zakupu

P – pole płatności (forma płatności)

Model graficzny (|| oznacza konkatencję)

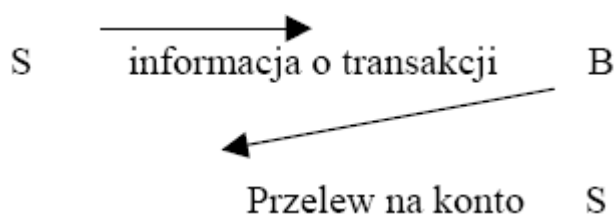
Sprzedawca wykonuje:

- sprawdza wartość certyfikatu (Exp!)
- weryfikuje autentyczność klienta (sprawdza, że $U = U(C_u)$)
- akceptuje płatność (po połączeniu z Bankiem)

Realizacja kolejnych płatności

- ograniczenie: LIM (dzienny) zawarty w
- na koniec (dnia) – raport do Banku

Rozliczenie z Bankiem

Anonimowość w aspekcie płatności

E – czek (imienny) np. ikp
ma postać

$$m \parallel \sigma_B(m)$$

gdzie m zawiera dane: emitentna, właściciela, ew. kwoty.

Deponując czek Bank identyfikuje klienta. Anonimowość klienta wobec Banku polegałaby na tym, że Bank deponując autoryzowany swoim podpisem cyfrowym banknot elektroniczny nie mógłby powiązać go z tożsamością klienta-właściciela banknotu. Inaczej bank nie może oznaczyć banknotu, który podpisuje.

Realizuje: ślepy podpis

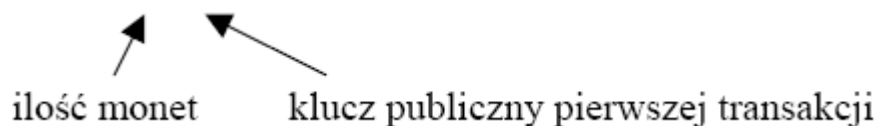
Aby zapobiec oszustwom ze strony klienta Bank sprawdza „duże” próbkę banknotów do ślepego podpisu. Jeśli są zgodne ze standardem pozostałe

Jeśli dwukrotnie U płaci tą samą monetą z szansą 1:2 odkryje różne strony monety i wtedy $m \oplus m \oplus Id = Id$

2. Podpis Banku (ślepy). Załóżmy, że wszystkie monety są tego samego nominału (uproszczenie!)

Bank podpisuje na ślepo $\{n, R_1, C_u\}_B$

Transakcje

Podpis transakcyjny składa się z trójki (h, z_k, R_k) : $z_k = r_k + xh \pmod{q}$ gdzie

$$h = H(Id_s, R_{k+1}, n')$$

n' – ilość monet pozostałych do wydania zatem podpis pod kolejną transakcją zależy od wcześniejszej.

r_k - losowo wybrany przez klienta klucz prywatny k-tej transakcji.

Klient nie może bezkarnie powielić transakcji u, tego samego sprzedawcy. Jeśli $s \neq s'$ to $h \neq h'$ i Bank obliczy

$$\frac{z - z'}{h - h'} = \frac{x(h - h')}{h - h'} = x \quad \text{i w połączeniu z C.A. zdemaskuje oszusta}$$

$$r_k = r_k'$$

9. Mikropłatności. System Bankowości Internetowej PLANET

System MicroMint (mennica elektroniczna)

Ekwiwalentem pieniądza jest k - kolizja to jest wektor

$$(x_1, \dots, x_k) : h(x_1) = \dots = h(x_k).$$

Zakładamy, że Sprzedawca zna Bank i parametry (h, k) .

System nie wykorzystuje certyfikatów cyfrowych.

Porównanie kosztów

Obliczenie h : $100^2 x$ szybsze niż generowanie RSA

$10^2 x$ szybsze niż weryfikacja podpisu RSA

Faza wstępna (Klient-Bank)

Bank przydziela (sprzedaje) użytkownikowi l k - kolizji (na przykład do końca danego miesiąca).

(Można zakładać, że ciągi $(x_1, \dots, x_K)$ różnią się istotnie !). Są przechowywane w bazie danych Banku.

Płatność: $(x_1, \dots, x_k)$ = jednostka płatnicza K. S sprawdza, czy

$$h(x_1) = \dots = h(x_k).$$

raport S na koniec dnia (S przekazuje ciągi do B).

Bank sprawdza, że kolizje nie powtarzają się (powtórzenie stanowi tę samą monetę!) i powiększa saldo na rachunku Sprzedawcy

Generacja (kolizji)

Bank wcześniej przygotowuje kolizję (proces opłacalny w kosztach obliczeniowych). Na dany miesiąc akceptuje szczególne typy np.

$$x_i = (\dots, \overbrace{01 \dots 1}^{e \text{ bitów}}).$$

To utrudnienie generowanie ciągów kolizji ewentualnym oszustom. Koszt generowania kolizji odpowiedniego nominału czyni oszustwo nieopłacalnym.

Bezpieczeństwo

$h(x_i)$ - ciągi n – bitowe

Paradoks urodzinowy:

$\sqrt{2^n} = 2^{n/2}$ przeszukiwań znajduje 2 – kolizję z dużym prawdopodobieństwem.

Podejście probabilistyczne

Mamy k – kostek 2^n ściennych

Kolizje: na każdej kostce wypada taka sama liczba „oczek”

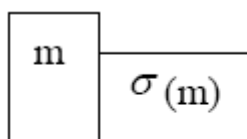
$k = 2$ Średni czas oczekiwania na tę samą liczbą oczek to $2^{n/2}$.

Ogólnie $2^{n \cdot \frac{k-1}{k}}$

System Payword

h - funkcja haszująca

Rejestracja:

gdzie

$$m = \{C_U, h^{n-1}(x_0), h^n(x_0)\}$$

x_0 - losowo wybrany przez U

$[h^{n-1}, h^n]$ - pierwsza płatność płatność rejestracji.

KOLEJNE PŁATNOŚCI

Klient płaci i – jednostkami podając wartość h^{n-i-1} . Sprzedawca sprawdza czy $h^i h^{n-i-1} = h^{n-1}$

Akceptacja płatności dopóki $\sum i \leq n$.

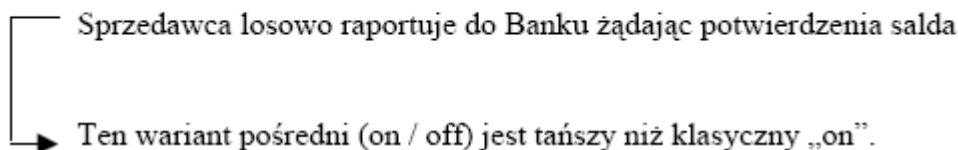
Payword – wielokrotne zakupy u jednego sprzedawcy

Koszt: n iteracji funkcji h

Bezpieczeństwo:

$$h^n \rightarrow h^{n-1} \rightarrow h^{n-2} \dots itd.$$

WARIACJA

System PLANET bankowości internetowej

KLIENT

- Klient wchodzi na stronę internetową oddziału banku
- Za pomocą appletu wypełnia wniosek (następuje generacja pary kluczy prywatny / publiczny)
- Klucz prywatny i publiczny zapisywany jest na dyskietce klienta.
- wypełniony wniosek wraz z kluczem publicznym przesyłany jest za pośrednictwem internetu do banku (dane klienta są przesyłane w postaci zaszyfrowanej).
- Poprawny przekaz implikuje wyświetlanie potwierdzeń dostarczenia wniosku zawierając „odciski palca” klucza publicznego użytkownika (np. ciąg 32 bitowy w systemie PLANET).
- Klient zapisuje „odcisk palca” lub drukuje potwierdzenie dla późniejszej weryfikacji poprawności certyfikatu wydawanego przez oddział banku.

ADMINISTRATOR systemu w centrali banku po otrzymaniu wniosku i weryfikacji jego poprawności wykonuje:

- Pobiera odpowiadający wnioskowi plik żądania wytworzenia certyfikatu i generuje certyfikat dla naszego użytkownika.
- Utworzony certyfikat dołącza do właściwego wniosku w module administracji wnioskami.
- Akceptując wniosek zostaje automatycznie wysłany do obsługi infolinii.

ADMINISTRATOR systemu w zespole obsługi infolinii po otrzymaniu wniosku z certyfikatem:

- Wprowadza nowego użytkownika do systemu.
- Nadaje użytkownikowi identyfikator.
- Akceptując wniosek automatycznie jest przekazywany do odpowiedniego oddziału.

PRACOWNIK oddziału kontaktuje się z klientem i ustala:

- Datę podpisania wniosku i odbioru certyfikatu

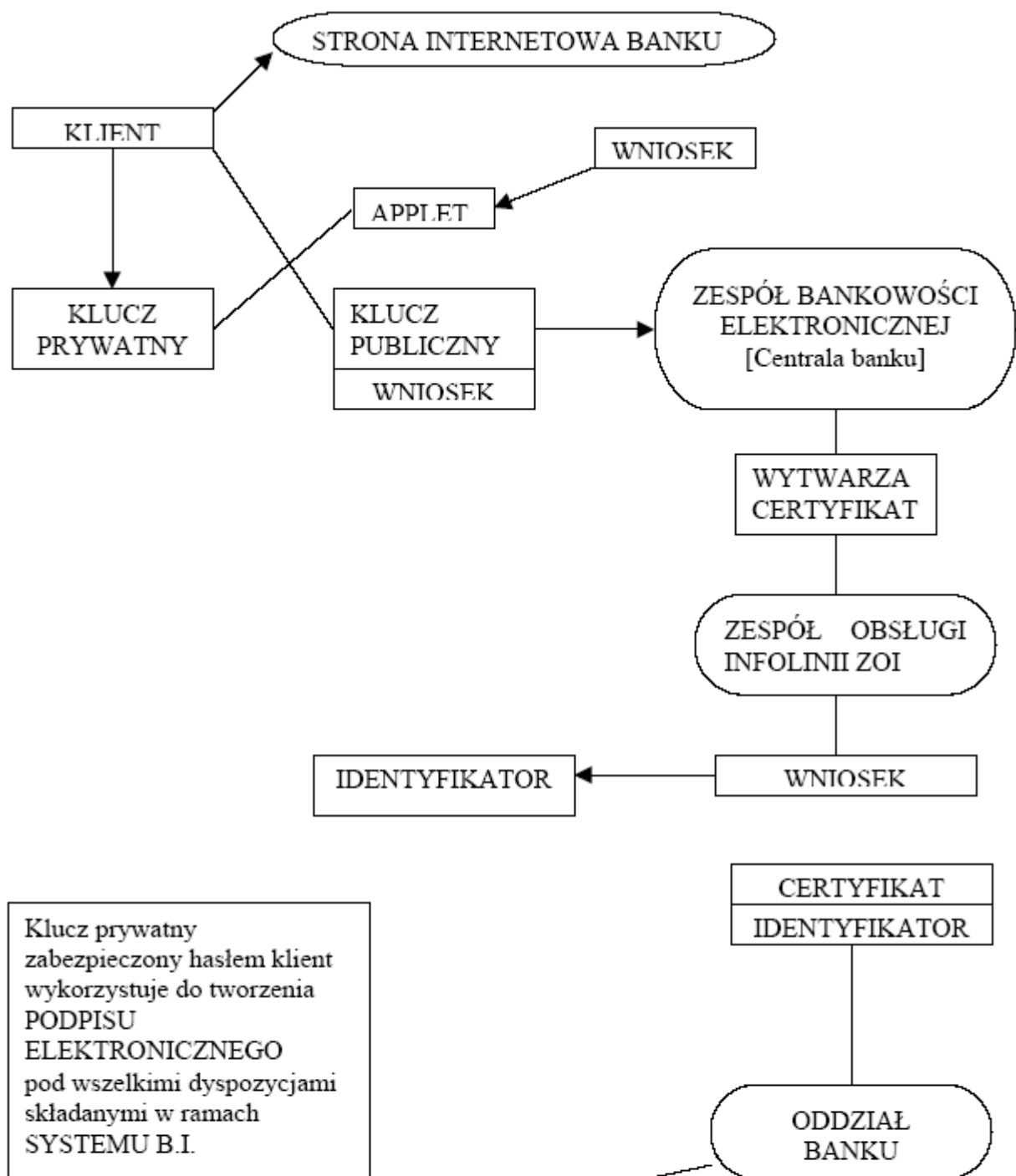
- Przygotowuje dyskietkę z zapisanym certyfikatem i instrukcją

KLIENT przed podpisaniem wniosku w oddziale:

- Porównuje „odcisk palca” klucza publicznego obliczony przez klienta z odciskiem palca klucza publicznego zawartego w certyfikacie.
- Otrzymuje swój identyfikator.

SYSTEM BANKOWOŚCI INTERNETOWEJ

- Staje się dostępny po kilku godzinach, po wprowadzeniu go do systemu w aplikacji administratora.
- Po zakończeniu obsługi klienta przez pracownika oddziału wniosek jest przekazywany do ZOI.
- Jeśli nie ma konieczności wprowadzenia zmian w konfiguracji konta użytkownika ZOI przekazuje wniosek automatycznie do archiwum.

PORÓWNANIE

Odcisków palca, klucza publicznego klienta i wartość klucza zawartego w certyfikacie klienta

PRZYDZIELENIE

Dyskietki z certyfikatem.

PODPISANIE

Wniosku